

Lk 4 Tõrvas parimad leiutajad

Lk 8-9 Jõulurahu metsades

Lk16 Rammumehed teevad tegusid

TÕRVA TEATAJA

DETSEMBER
2018

Väljaandjad: Tõrva vallavalitsus Kujundus: loovbüroo Kuldne Lammas Trükk: AS Kroonpress Otsepost: OÜ Joon Tiraaž: 3000 Toimetus: Egon Ilisson, kuldne@kuldne.com, 53 736 992

VERDI SUURTEOS JÕUAB TÕRVA

Egon Ilisson

20 aastat tagasi said Tõrva keskväljakul viibinud inimesed Eri Klasi, Ameerika solistide ja ERSO esinemisest suurepärase elamuse George Gershwini ooperi "Porgy ja Bess" puhul. Tuleval aastal on plaanis võtta ette jälle suurelt – sedakorda Verdi „Reekviem“.

1998. aasta kontserdi järel ütles toonane Viljandi linnaeape ja tulevane siseminister Tarmo Loodus: „Tõrva linn oli sel õhtul kindlasti Eesti keskpunktiks. Usun, et kaks kolmandikku sinna tulnutest olid esimest korda Tõrvas. See on ühele väikelinnale kindlasti väga tähtis.“ Tuleva aasta suurürituse korraldajate eesmärk on kutsuda siia nii neid, kes pole varem Tõrvas käinud, kui ka neid, kes olid ka toona kohal, ja loomulikult kõiki kohalikke, kellele tuuakse suurteos koju kätte.

Küpsenud aastaid

Mõte tuua Tõrva taaskord kõrgmuusika suurteos hakkas arenema juba aastal 2014, kui kontserdi loovjuht ja Rahvusoper Estonia metsosopran Monika-Evelin Liiv käis välja idee teha Tõrva keskväljakul jälle puhast klassikalise muusika formaati. Tõrva vallavanem Maido Ruusmann ütles, et mõtteid siduda klassikaline muusika ka Tõrva Loitsu formaadiga oli olnud varasemalt.

Kuna Loitsu kavad olid juba ikkagi pikalt ette planeeritud, siis kahjuks see variant ei õnnestunud, aga kui oli selge, et Loits sellisel kujul enam ei toimu, siis hakati kohe klassikalise suurteose mõtet tõsiselt ajama. „Tõrva keskväljaku rekonstrueerimine muidugi lükkas need plaanid edasi, aga tuleval aastal ei takista enam seda miski,“ räägib Ruusmann.

Organisaatorid: Kristi Napast (vasakult), Monika-Evelin Liiv, Mihhail Gerts, Maido Ruusmann, Ringo Muhhin, Kadri Naprisson-Acuna ja Reigo Ahven. Foto: Jazziklubi Philly Joe's

Algselt oli valikus Verdi „Reekviemi“ kõrval ka Joseph Haydni „Karu“, aga kuna Monika-Evelin Liiv oli ise ka Verdit ette kandnud, siis peeti seda sobivamaks. Tõrvas kasvanud Liiv, keda tutvustasime tänavu ka Tõrva Teataja persooniküljel, on tiimis ülioluline lüli, sest tema tutvusringkond on antud ampluaas väga lai. „Usaldan Monika-Evelini selles osas, mis puudutab etenduse valikut ja kooslust,“ tunnistab Ruusmann, et ise ta pole klassikalise muusika igapäevane kuulaja.

„Reekviemi“ tulevad Tõrva ette kandma kauged külalised Londoni Kuninglikust Ooperist ja meie rahvuslik aare ERSO, kes ka Gershwini ooperi puhul oli laval.

TÕRVAKATE SOODUSPILETID

Nagu Tõrva suurürituste puhul kombeks, on kohalikel elanikel võimalus eelisjärjekorras pileteid lunastada. Müüki tuleb vallaelanikele mõeldud sooduspileteid kokku 1000 ja need on 20% soodsamad. Huvilised saavad neid soetada loodetavasti juba tuleval nädalal Tõrva linna lillepoodidest ja infopunktist. Piletite hinnad algavad 39 € (millest arvatakse maha soodustus) ja tulevad müüki ka Piletilevisse. Seega on tegu paljude Eesti tippkontsertidega võrreldes ka küllalt taskukohase hinnaga.

Ajutine kontsertihall

Kui kaks aastakümnet tagasi võtsid korraldajad suure riski ning usaldasid uhketes õhtukleitides ja ülikondades pealtvaatajad lageda taeva alla ilmataadi hoolde, siis seekord seda julgustükki endale ei lubata. Seetõttu ehitatakse ajutine

kontserdihall, mis mahutab 2500 pealtvaatajat. Ühest küljest välditakse võimalikke ebameeldivusi, teisest küljest tähendab see seda, et huvilised peavad aegsasti pileteid ostma. Kui 1998. aastal oli kokku 7000 pealtvaatajat ja pileteid jätkus kõigile huvilistele, siis tuleval aastal

saab nendest ilmselt defitsiit. Seda enam, et oluline osa nendest läheb Tõrva kohalikele inimestele eelisjärjekorras müüki.

„Üritus peab õnnestuma maailmatasemel ja seega pidime kontserdihalli ehituse võtma plaani. Me ei saa lubada, et suur orkester, maailma tippsoolid ja pealtvaatajad peaksid vihma käes ligunema,“ rääkis Ruusmann, ürituse õnnestumisele annab see olulise garantii.

Vägev eelarve

„Reekviemi“ ettekandmine on pühendatud Eri Klasi 80. sünniaastapäevale, Verdi „Reekviemi“ 150. aastapäevale ja ka Tõrva keskväljaku valmimisele.

Kogu ürituse eelarve on pealt 100 000 € ja sellesse panustab samuti Tõrva vald. „Eelarve kokkusaamiseks tuleb kaasata häid sponsoreid, teha hulgaliselt projektitaotlusi ning ka piletitulul on väga suur osa,“ räägib Ruusmann, et mida rohkem on toetajaid ja projektirahasid, seda väiksem saab olema valla panus.

Plaanis on lisaks „Reekviemi“ ettekandele ka päev varem korraldada kontsert, et Tõrva tulnud inimesed saaksid veeta kaks päeva sisukalt. Siinkohal kutsub vallavanem üles ka kohalikke teenusepakkujaid, et avataks ukseid külastajatele, pakudes neile head äraolemist ja võimalust ka ise suurürituse pealt tulu teenida.

Sooduspakkumised 13.12 - 16.12.2018

meie toidukaubad
12 maakonnas, üle 60 kaupluse
Aitäh kõigile, kes olete olnud sel aastal MEIEga!
Imelist jõuluaega ja kaunist uut aastat klientidele ning koostööpartneritele!

0.79 3.79 7.99
0.55 2.49 5.39
-30% -34% -33%
Rehe rukkileib 600g (0,92 kg)
Suitsut. broileri pooltiib 600g (4,15 kg)
Küla suitsusink kg

2.99 12.99 0.79
1.79 8.49 0.49
-40% -35% -38%
Kohv Fürsten 500g (3,58 kg)
Kohviuba Arabica 1kg
Suhkur 1kg

1.79 2.79 2.99 1.89
1.39 1.99 1.99 1.29
-22% -29% -33% -32%
Piparkoogitaigen 500g (2,78 kg)
Rõõmurull 300g (6,63 kg)
Kodusel piparkoogid 400g (4,98 kg)
Mesikäpp vahvlkompvek 150g (8,60 kg)

Egon Ilisson

MEIE AJA LUGU ON PIDEV LIIKUMINE

OTSUSTE TEGEMISE AEG

Iga aastalõpp on kokkuvõtete tegemise aeg. Enamasti võetakse kokku aasta, vahel ka elutöö. Uusaasta ilutulestikku vaadates antakse endale salaja lubadusi, mida võiks uuel aastal kindlasti korda saata. Kes lubab hakata tervislikumalt toituma, kes mõlgutab reisiplane, kes mõtleb järelkasvu peale. Ei ole harvad juhused, kui need eufoorias antud lubadused ei täitu või lihtsalt jääb aasta liiga lühikeseks, et neid täita. Teeb korrekture nii elusaatus, kui lihtsalt saab võitu mõtte „ehk kunagi hiljem“.

Mina ei jätnud tänava otsust viimasele minutile. Otsustasin juba aegsasti ja seadsin mõtteid tuleviku puhul ritta. Pean kallite lugejate rõõmuks või kurvastuseks teatama, et käesoleva ajalehe toimetajana jätkan võimalusel kuni järgmiste KOV valimisteni aastal 2021. Seda muidugi juhul, kui mul lubatakse nii kaua sellel ametipostil olla. Pärast seda tärmint loodan, et mõni aktiivne ja edasipüüdlik noor ajakirjanik selle ajalehe tegemise enda peale võtab. Aga miks?

1) Iga asi ammendab ennast, ühel hetkel saabub paratamatult tunne, et keegi teine, uute ideede ja vaatenurkadega tubli inimene võiks astuda järgmise astme sellel trepil. Teha seda antud ajahetkes veelgi paremini. Võtta üle valmis tervik ja ehitada veel üks korrus peale.

2) Toimetaja (ajakirjaniku) amet on ühest küljest huvitav ja teisest küljest tänamatu. Tahes- tahtmata väheneb võimalus oma arvamust avaldada vallakodanikuna, vaid tuleb leppida sunnitud objektiivsusega, mis mul paraku tihtipeale ei õnnestu. Aga ma tahan oma arvamust avaldada – eriti seal, kus ma tunnen rõõkivat ebaõiglust.

3) Maailmas on nii palju toredaid ameteid, mida võiks proovida. Kellel meist poleks olnud mõtet töökoha või suisa valdkonna vahetamise kohta. Kui need mõtted hakkavad juba tööd segama või vähendavad armastust tehtava vastu, siis tuleb reageerida.

4) Poliitiline kallutatus. Kohaliku ajakirjanduse puhul, mis antud lehe raames on positiivne ja kohati isegi nunnu vaatenurk kohalikule elule, kehtib reegel „ära hammusta kätt, mis sind toidab“. See tähendab seda, et ükskõik, kas võimul on kollased, rohelised või punased, koostööd tuleb peamiselt teha nendega, kes asju otsustavad. Kui aga kuluarides ringleb mõttekäike, et kedagi on teistele eelistatud näiteks ajaleheveergudel, siis paratamatult teeb see tuska. Ajakirjanduses on loogiline, et mõistlik on pöörduda nende jutule, kes asjasse puutuvad ja kes on pädevad sellele vastama. Kui need inimesed on mingist erakonnast, siis see ei mängi siinkohal minu jaoks mingit rolli. Samamoodi ma ju ei kutsu endale toruprobleemide korral koju hinnangut andma klaverihäälestajat. Kui ma tahan rääkida valdas toimuvast, siis esimeste eelistuste seas on ikka vallavalitsuse liikmed. Mind ei huvita nende poliitiline kredo, vaid see, millal ujula või ringrõstmik valmis saab. Aga teid?

5) Oskamatus öelda „Ei“. Toimetajatöö puhul tuleb aeg- ajalt ette, et ajalehte on jõudnud rohkem materjali, kui mahuks, ja kuna leht pole kummist, siis tuleb midagi välja tõsta. Kuna mitmed kaasautorid on teinud tublit tööd ja ma hindan paganama kõrgelt nende panust, siis tõstan välja just enda kirjutatud lood. Seetõttu aga ma pole alati 100% rahul lõpptulemusega.

6) Lõpud ei ole alati koledad. Iga number, mis liigub lõpu poole, muutub armsamaks. Kõik aja või ressursipuudusel kõrvale jäetud ideed lähevad käiku. Pingutus olla lõpusirgeline edukas on alati ülimalt motiveeriv.

Loodan, et nii see kui järgnevad ajalehenumbri pakuvad teile põnevat ja informatiivset lugemist, ja seda ka pärast mind ja pärast meid.

Kohtumiseni jaanuaris ja... armastage!

Vello Jaska

*Lumevalgus pimestab silmi
Taandub kaugusse silmapiir...*

Need luuleread kerkisid minu teadvusse mõni päev tagasi mööda lumist rada käies. Jah. Tõepoolest. Põhjamaine talv on meie maal oma võimusesse astunud. Ja seekord näib ta olevat ikka tõeline, nagu aastate eest. Mitmevärvilised päikesekiired mänglevad vaevalgete lagendike peal ja karge õhk sillerdab ootusärevalt nagu lapsepõlves kuulud talvemuinasjutus. Jah, tundub, et midagi ootusärevat ning muinasjutulist on eelolevates talvepäevades küll. Üks tähendusrikkamaid nendest ehk lähenevad jõulupühad. Ühed tähtsamad rahvakalendripühad ka tänapäeval! Küllap oleme oma vanematelt kuulnud või raamatutest lugenud, kuidas vanasti jõulupühade ajal kirikus käidi: hobune rakendati kerge saani ette ja pandi kuljused kaela. Looga kinnituskohata riptutati aisakell. Siis istusid kirikulised saani ja külma kaitseks tõmmati soe, lambanahkne saanitekk kõikidest üle. Ja siis sööstis hobune minema, nii et kabjad välkusid. Üle valendavate väljade, üle vaikusse tardunud põldude, piki metsavaheteed. Ikka sinneroode, kus taamal kõrgumas pühakoja kutsuv torn. Ja kuljuste ning aisakellade helin kaikus talviselt karges laotuses nagu emade laul. Ja niimoodi mindi igast talust. Ikka kuljuste ja aisakellade helinal. Need olid pühalikud ja pidulikud hetked. Aga mis teha. Aastad on läinud ja ajad muutunud. Siinkohal on paslik meenutada meie kirjandusklassiku Hando Runneli sõnu: „Minevikku saab mäletada, aga mitte kunagi taastada“.

Jõulude ajal süüdatakse jõulukuuskedel küünlad. Kodudes ning avalikes kohtadeski. Nüüd, vabas Eestis, on see võimalik. Ka Tõrva linna renoveeritud ja nägusal keskvaljakul särab tuledes jõulupu. Küünlataule valguskiirte sõõris on hea süüvida endasse ja mõelda oma mõtteid. Sest kuigi kogukond ja tuttavad on samad, elab igaüks meist ikka erinevas, oma maailmas. Selles oma maailmas võib isekeskis

mõelda kõigest, mis olnud ja heita pilku tulevikku. Tahaks väga, et lootusrikkalt. On ju tuli ühtlasi ka lootuste sümbol.

Peagi mööduv aasta on olnud vaieldamatult sünnimusterohke ja tegus. Sest meil on antud õnneks elada oma isade maa, Eestimaa, sajandal juubeliaastal. President Kersti Kaljulaid ütles Eesti Vabariigi 100. aastapäeva pidulikul aktusel: „On möödunud palju aastakümneid sellest ajast, kui meie vaarisad vihatud verivaenlased oma põlistelt aladelt välja kihutasid. Sellega panid nad aluse Eesti riigi ja rahva vabadusele ning iseseisvusele“. Bertolt Brechti sõnu kasutades on õnnetu see maa, kus puuduvad kangalased. Sellele mõttekillule tuginedes oleme meie küll väga rikkad. Sest meil on oma kangalased. 28. novembril 1918 algas Vabadussõda. Ja noored koolipoisid läksid oma isade ja vanaisade kõrval rindele. Need vabadussõdalased ongi meie kangalased. Kuigi paljud sangarid pidid sõjatandritel jätma oma elu, pole nende teeneid unustatud. Nii meil siin, oma kodukandis, kui ka mujal Eestis. Minu meelest koguneb tähtpäevadel Tõrva gümnaasiumi pargis oleva Eesti Vabadussõja mälestusmärgi juurde üha rohkem inimesi, austamaks neid kuulsusrikkaid võitlejaid, kes langesid võitluses meie maa ja rahva iseseisvuse eest.

Haldusreform on nüüd sellises staadiumis, et kohalik võim on koondunud suurematesse keskustesse. Selline manööverdamine peaks analüütikute sõnul tähendama märgatavat kokkuvõidu valitsemiskuludes ja vähendama bürokraatiat. Kas see kõik aga selliseks kujuneb, seda näitab aeg. Aga on ka juba selliseid kaugema nurga elanikke, kes kehitavad õlgu ja väidavad, et asjaajamine ning otsustamine on endisest palju kaugemale ja kohati kõrgemalegi läinud. Arvan, et meil see olukord siiski nii drastiline ei ole. Me peame tegema kõik endast oleneva, et peatada ääremaastumine ja hoidma kinni neid inimesi, kes veel maale elama jäänud on. Peame hoidma, et külad päris tühjaks ei jookseks. Me peame hoidma igat

inimest. Legendaarne president Lennart Meri on öelnud: „Meist igapäheist sõltub Eesti püsimine“.

Mis on see imevägi, mis inimesi siin, Eestis, oma sünnimaal, kinni hoiab? Võib-olla on need meie juured. Või oma kodu tunne. Sõbrad ja tuttavad. Loodus... Mis on see võluvits, mis laia maailma läinud inimesed siia, oma isade maale, tagasi tooks? On see kindel töökoht ning äraelamist võimaldav palk. Või ehk koduigatsus. Mälestused. Meie emakeel. Kultuur...

Arvan, et inimestel on täisväärtuslikuks eluks seda kõike ja veel palju rohkemgi vaja.

Meie aja lugu on liikumine - minek ja tulek. Oleks lausa võrratu, kui need kaasmaalased, kes on läinud võõrsile uusi tarkusi omandama, tuleksid mingil hetkel tagasi ning jagaksid neid teadmisi ka teistega. Sest lai silmaring, oskused ja vilumused on need, mis ühiskonda edasi viivad.

Populaarses Eesti filmis „Suvitajad“ ütleb majaperemees noortele armastajatele: „Kartke pattu ja jumalat, aga ühte ärge kartke. Tööd! Tööd ärge kartke“. Ei ole kartnud. Tööd pole meie rahvas küll kunagi kartnud. Ei endistel aegadel ega nüüd ka mitte. Tööd tehakse siin kui ka raja taga südamega. Muide, eestlased on näiteks Soomes igal alal hinnatud.

Soovin, et jõulud ja üha kiiremini lähenev aastavahetus oleksid meie kõikide jaoks rahupühad. Et meie keskel valitseks koos olemise rõõm ja inimlikud, soojad tunded. Et me suudaksime üksteisi senisest enam märgata, mõista ja kuulata. Et me enne, kui kedagi milleski faktipõhiselt veenma hakkame, veenduksime nende faktide õigsuses. Et me suudaksime senisest rohkem naeratada. Sest vanasõna ütleb, et naer annab inimestele elujõu.

Tuli põleb ja mööduvad hetked. Nautigem neid hetki. Nautigem seda aega. Nautigem meid ümbritsevat vaelevust ja uskugem, et igas kristalselt sätendavas lumehelbes on peidus talveime.

Tujuküllast aastalõppu ja kõiki kordaminekuid uuel aastal.

KUU PILT

Detsembris täitus ümmargune juubel kahel elurõõmust pakataval treeneril, kes meie piirkonnas palju korda saatnud. Viljo Grauding (paremal) ja Sergei Ivanov tähistasid oma 60 juubelit.

EESTLANE ON IKKA METSARAHVAS

Egon Ilisson

Tõrva kinomajas Koit toimus semiootiku ja kirjaniku Valdur Mikita ning kunstnik Teet Suurega kohtumisõhtu, kus arutati lähemalt metseestluse üle.

Teet Suur on paljudele eestlastele tuntud kui Rakvere eriskummaliste jõulukuuskede autor. Tänavu on ta loonud Tõrva keskväljakule installatsiooni "Meie metsa lugu".

Kohtumisõhtul arutati nii installatsioonide tegemist kui ka metseestluse üldisemalt. Teet Suur tunnistas, et mets on alati olnud üks osa tema elust, tema kodust. „Metsa puhul peab olema ka alati aukartust. Mets on rahu leidmise koht ja puit on juba iseenesest väga soe materjal,“ rääkis Suur. Samas olevat puit ülimalt kapriisne materjal ja seetõttu ka puitskulptuuride

Teet Suur ja Valdur Mikita kinomaja vestlusringis. Foto: Sandra Saar

tegemine ei ole väga traditsiooniline Eestis.

Tõrva puhul on paralleelselt nii traditsiooniline jõulukuusk kui installatsioon. „Kuna inimesed on jõulude puhul paljuski traditsioonidele truud ja konservatiivsed, siis teistmoodi lahendused on neile alati üllatavad,“ tunnistas Suur, et on ka neid, kes ei vaata nendele positiivselt. Ometi on ta isegi kirikutegelastelt saanud kiitvat tagasisidet ja peab loogiliseks, et kõigile ei saagi meeldida.

Valdur Mikita rääkis, et kui tal on vaja midagi selgeks mõelda, siis seab ta oma sammud just metsa. Et paljud tema raamatud ongi tegelikult saanud oma sisu metsas olles ja aja jooksul on tekkinud tal ka mõned oma lemmikud salametsad, kus käib mõtteid kogumas.

Kohtumisel jäi kõlama mure meie metsa tuleviku pärast ning selle üle, et noorem põlvkond ei oska enam metsa niimoodi hinnata kui vanemad inimesed, sest linnalastena nad ei satu kuigi tihti metsa. „Metsa puhul otsitakse Eestis mingit suurt ideed ja siinkohal lähevadki arvamused lahku ja tekib konflikt nendel teemadel,“ tunnistas Mikita, et tegelikult me upume metsanduse puhul infovoogu.

Semiootik tunnistas, et kindlasti teeb inimestele haiget, kui nende lemmikmetsades on tehtud raiet, ja see see näitab, et mets on meil hinges. Mikita aga tundis head meelt, et meil on metsad, mida nautimas käia, ja eestlaste puhul parandabki tervist ja väiksemaid tervisehädaid just metsas käimine või peenramaal kaevamine.

RIIDAJA KOOL TÄHISTAS 185. SÜNNIPÄEVA

Eve Toompalu

Laupäeval, 24. novembril oli Riidaja koolimaja tavatult signat- signat täis. Aktuse teema oli „Mäleta ja meenuta“. Kui ühes piirkonnas on kooliharidust antud nii pikka aega, siis ikka on, mida mäletada ja meenutada.

Nii mõnelgi meist on veel meeles, et hommikuti olid võimlemisminutid, millest osavõtt oli kohustuslik, ja laupäevad olid koolipäevad; et peeti koosolekuid, kus kontrolliti kohalolekut; lauldi ja tantsiti ning kui kodutöö jäi õppimata, prooviti salaja spikerdada- kõik need teemad käisid ka eeskavast läbi.

Vilistlased andsid tunde

Pidu algaski lustakas võtmes võimlemisminutitega, kus vilistlased Rainis Valtner, Jaan Purga, Tanel Piirak ja Romet Trostjanin esitasid lõbusa võimlemiskava. Peo jutustajate rollis olid Brit-Mary Lutsar ja Karl-Kelvin Grentsmann arvasid, et mugavam on praegu kooli tulla ja vaikselt oma nutitelefoni näppida, kuid leidsid koos, et koolis on läbi aja ikka põnevaid tegevusi olnud.

Ajalootunni läbiviijaks oli vilistlane ja endine õpetaja Anne Pai, kes andis ülevaate koolihariduse algusest Riidajas. Muusikatunnis laulsid vilistlane Merit Letlane ning praegune õpilane Taisi Kutsar - mõlemad on koolile tuntust toonud nii piirkondlikel kui ka maakondlikel lauluvõistlustel, juhendaja Eve Toompalu.

Läbi aegade on õpetajaid pandud laulu sisse ja sealt nad enam välja

ei saa. Vahva, et praegused õpetajad sedalaadi kirjutisi alles hoiavad. Eesti keele tunnis tuli luuletusi appi lugema Marta Purga. Nii oli 1992. ja 2007. aasta vilistlaste jaoks lõbus kuulata luuleparoodiaid, mida nad omal ajal põhikooli lõpus kirjutasid. Targad lapsed need põhikooli omad!

Ühislaul ja pidu

Kuigi meie kool on väike, on siin alati armastatud tantsida. Koolist ja kodust tantsisid rahvatantsijad, võimlejad ja õpetajate rühm- kõigi juhendajaks on õpetaja Heli Veerme.

Piduliku koosoleku käigus tegi direktor Ave Rõõm praeguste töötajate kohalolekukontrolli. Hea sõna ja vaikusehetkega meenutati ka neid, kes pidu pilve piirilt vaatamas olid... Armsa sünnipäevalaulu esitas Kreete Sander. Ühise lõpulaulu saatel toodi saali sünnipäevatorit ja pidu võis alata.

Tänu sõnad endistele õpetajatele, õpilastele ja kooli töötajatele, et te meile nii tore peo korraldasite - ilma teieta ei oleks seda pidu olnud. Aitäh ka fotograaf Neil Viskovile; ansamblile Nõöp, kes hoidis peol hoogu sees; Anne Jaaksonile peo helitehnika sättemise ning Ulvi ja Kalle Ojale pidulistele söögi- ja joogipoolise pakkumise eest. Tänu õnnitlejatele heade sõnade eest!

Kõigile kaunist jõuluaega ja koradaminekuid uuel aastal.

Sünnipäeva tähistati suurejooneliselt. Foto: Neil Viskov

Riidaja algkooli õpilased, koolijuhataja Voldemar Sarv ja õpetaja Ella Leppa 1941. a kevadel

TÕRVA VALLAVALITSUS KUULUTAB VÄLJA KANDIDAATIDE ESITAMISE KULTUURIPREEMIALE

Tõrva valla kultuuripremia on preemia kultuurielu ja selle edendajate väärtustamiseks.

Kultuuripremia eesmärk on tunnustada Tõrva vallaga seotud isikuid ning kollektiive, kes on kultuuri alal saavutanud silmapaistvaid tulemusi.

Kultuuripremia määratakse isikule või kollektiivile, kelle töö ja saavutused on kaasa aidanud kultuuriväärtuste loomisele Tõrva vallas ja on tunnustuseks ning maine kujundajaks Tõrva vallale. Kultuuripremia suurus on 1000 eurot.

Ettepanekuid kultuuripremia määramiseks saavad esitada kõik juriidilised ja füüsilised isikud. Isik saab esitada ühe kandidaadi.

Kirjalik ettepanek peab sisaldama andmeid esitatava isiku või

kollektiivi kohta (täpne nimi, isikuvõi registrikood, aadress, kontakttelefon), ülevaadet kultuurialasest tegevusest, argumenteeritud põhjendust ning esitaja kontaktandmeid.

Tõrva valla kultuuripremia antakse üle 1. veebruaril Tõrva Kirik-Kammersaalis toimival pidulikult üritusel.

Ettepanekute esitamise tähtaeg on 15. jaanuar 2019.

Kirjalikud ettepanekud saata: Tõrva Vallavalitsus, Kevade 1, Tõrva 68605 või torva@torva.ee

Märksõna: TÕRVA VALLA KULTUURIPREEMIA

Lisainformatsioon:

Reet Koppel

5538491

reet@torva.ee

RAHVASTEPALLIS ESIMENE JA TEINE KOHT

Tõrva Gümnaasiumi õpilased esinesid tubliult Valgamaa koolide 4.-5. klasside karikavõistlustel rahvastepallis, mis toimusid 13. novembril Valga Spordihallis. Tüdrukud saavutasid esimese koha koosseisus:

Laura- Lisette Anniko, Marilin Hindre, Elise Pauline Köverik, Isabel Lillo, Laura Lõoväli, Helliisa Pilm, Heidi Pruus, Liisa Uhtjärvi.

Poisid saavutasid teise koha koosseisus:

Kevin Riik, Matthias Tauk, Raven Lember, Marek Kenk, Renek Link, Ragnar Silla, Romet Toomeoks, Jan- Mattias Sibul.

Õnnitleme võistlejaid ja täname kehalise kasvatuse õpetajaid Marian Hanveret ja Urmas Uhtjärve võistkondade ettevalmistamise eest.

JÕULUPAKITOETUS KINGIPAKINA

Tõrva vallas saavad jõulupühade lähenedes tasuta kommipaki kõik eelkooliealised, alates 18. elukuust, ja kuni 4. klassis õpivad lapsed. Lasteaia- ja koolilapsed saavad kingitused kätte jõulupidudel.

Lapsevanemad, kelle lapsed veel lasteaia ei käi, saavad kingipaki kätte Tõrva Vallavalitsusest aadressil Tartu tn 20 Tõrva linn, alates 10. detsembrist 2018 kuni 04. jaanuarini 2019. Paki saab kätte tööpäeviti E-N kella 8.00 kuni 17.00 ja R kella 8.00 kuni 15.00.

Jõulupakitoetuse saamiseks ei tule avaldust esitada. Lisainfo telefonil 5860 8005.

JÕULUTOETUS

Jõulutoetust makstakse kolme ja enama lapsega perele, puudega lapsega perele ning toitjakaotuspensioni saava lapsega perele.

Toetus makstakse välja ühele vanemale või eestkostjale detsembrikuus, 20 eurot lapse kohta.

Taotluse saab esitada www.torva.ee, kohapeal (Tartu tn 20 Tõrva linn) tööpäeviti E-N kella 8.00 kuni 17.00 ja R kella 8.00 kuni 15.00 või digitaalselt allkirjastatuna e-mailile ester.siirak@torva.ee Lisainfo telefonil 5860 8005.

Taotlusi võtame vastu kuni 21.12.2018.

MULKIDE UUS VANEM ON SIIM KABRITS

Mustlas 28 meetri kõrgusel Mulgi majaka tipus sai uueks Mulgimaa vanemaks tõrvakas Siim Kabrits.

"Ettevõtjana toon omavalitsusjuhtidele juurde ettevõtja innovaativisi mõtteid. Kui võtta ka Sooglemäe Mulgi keskus, siis vaadata just ettevõtja pilguga, kuidas sinna tulevikus turiste meelitada ja kuidas Mulgi elamuskeskus käima saaks," rääkis Kabrits „Aktuaalsele kaamerale“.

Kabritsa kutsusid mulkide vanemaks omavalitsusjuhiks. See on ühiskondlik amet ja tavapäraselt kestab ametiaeg ühe aasta.

Mulkide vanemat on valitud 2011. aastast ning seni on olnud ametikett seitsme mehe käes: Arvo Maling, Agu Kabrits, Erich Palm, Alar Karu, Enn Mihailov, Maido Ruusmann ja Peeter Rahnel, kes on olnud vanem kaks korda.

TÕRVA GÜMNAASIUMIS ON PARIMAD LEIUTAJAD

Detsembri alguses autasustati Tallinnas TTÜ Innovatsiooni- ja ettevõtluskeskuse Mektory saalis õpilaste leiutajate riikliku konkursi parimaid. Tõrva gümnaasium sai parima kooli preemia.

Riikliku konkursi preemiad andis üle Haridus- ja Teadusministeeriumi kantsler Tea Varrak. Kantsler Tea Varrak tunnustas 34 õpilaste leiutajat, kelle mõtteleenu ja kätetöö tulemusena valmis 28 põnevat leiutist. „Nii tänavune kui ka eelnevad konkursid näitavad, et õpilaste mõtted paneb lendama meie igapäevane elu. Noored märkavad probleeme, analüüsivad neid ja pakuvad välja lahendusi,“ sõnas Varrak. „Leiutamine on esimene samm teel unistustest tegelikkuseni. Soovin kõigile rohkem unistusi ja pealehakkamist, et unistused ka teoks teha.“

Tõrva gümnaasiumile kaasnes parima kooli preemiaga ka esemeline preemia väärtusega 3250 eurot.

Tõrva tuli ka individuaalselt palju auhinnalisi kohti: 5.-9. klassi kategoorias

II preemia 500 € - Hanna-Liisa Starke (Tõrva Gümnaasiumi 7. klass) töö „Helkur kingalusikas“.

II preemia 500 € - Tanel Tamm (Tõrva Gümnaasiumi 6. klass) töö „Sõiduki küljekaamera“.

III preemia 400 € - Birgit Ingermann (Tõrva Gümnaasiumi 5. klass) töö „Koerte jalutusrihma täiendus rihma närimise ärahoidmiseks“.

III preemia 400 € - Kersti Põldsalu (Tõrva Gümnaasiumi 8. klass) töö „Kaitseketas istikule“.

Koostööpartnerite auhinnad
Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium -Tanel Tamm (Tõrva Gümnaasiumi 6. klass) töö „Sõiduki küljekaamera“.

Konkursil II preemia saanud tööde juhendajatele
450 € töö kohta - Jaan Tasa (Tõrva Gümnaasium) põhikooli 5.-9. klassi astmes II preemia pälvinud Hanna-Liisa Starke töö „Helkur kingalusikas“ ja Tanel Tamme töö „Sõiduki küljekaamera“ juhendamise eest.

Veel jõuad 100 000 sekka, kes saavad enda kohta põhjaliku geenianalüüsi!

Vaata kohe

18.12.2018 on võimalik tulla geenidoonoriks

Tõrva Kultuurimajas.
Nõusolekuvormi saate allkirjastada kohapeal paberil või eelnevalt veebilehel geenidoonor.ee.

Geeniproovi saab anda:
Teisipäeval, 18. detsembril kell 10.00 – 12.00 Tõrva Kultuurimaja saalis. Geeniproovi andmine on Teile tasuta. Palun võtke kaasa isikut tõendav dokument.
Täpsem info geenidoonor.ee või telefonil 520 6959

MTÜ TÕRVA SPORDISELTS KUTSUB OSALEMA

**IV TOUR
DE TÕRVA**

26.DETSEMBER 2018

12.00 TÕRVA GÜMNAASIUMI
JUURES ÜHISSTART

REGISTREERIMINE 11.30-11.55
C-KORPUSE SISSEPÄÄS

DISTANTS 7KM / 15 KM
5 MIN. JOOKSU + 5 MIN.KÕNDI

PIKAL RAJAL 2 JOOGIPUNKTI,
FINIŠ TAASTUSALA JA SAUN

TÕRVA
LIIGUB!

INFO : www.torva.ee

PIIRIDE KORRASTAMINE MUUTUB LIHTSAMAKS

Eeloleval aastal lihtsustub maaomanike jaoks maaüksuste piiride korrastamine, nagu naabermaatükkide vahelise piiri muutmine, maatüki liitmine ja jagamine. Selleks Maaamet kaasajastab katastriandmeid, millega piiriandmed, pindala ja kõlvikuandmed muutuvad täpsemaks. Piir looduses ei muutu ja muudatused tehakse registri korrastamise eesmärgil.

Pärast Eesti iseseisvumise taastamist hakati õigusjärgsetele omanikele tagastama maid ja talusid – seda tuli teha kiiresti, et maa ei oleks peremeheta. Nii maa tagastamisel kui ka erastamisel mõõdistas maamõõtja piiri, määras kõlvikud ja koostas maatüki plaani. Maaüksusi moodustati ka plaanimaterjali alusel ilma mõõdistamiseta. Tänapäevane tehnoloogia võimaldab Maa-ametil kasutada erinevaid andmeallikaid ja nende andmete alusel on Maa-ametil katastri- ja pindalaandmete koostamine oluliselt lihtsam ja kiirem. Samuti aitab see parandada maareformi läbiviimisel tekkinud vigu.

Uute tehniliste lahenduste abiga muutub järgmise aasta jooksul võimalikuks maatüki osaline mõõdistamine, mis varem võimalik ei olnud. See tähendab, et maatoimingute tegemisel ei pea maamõõtja mõõdistama enam kogu maatükki, vaid üksnes muudetavat piirilõiku. Osaline mõõdistamine aitab lahendada praktilise elu vajadusi, näiteks kui naabrid soovivad muuta omavahelist piiri, et saavutada otstarbekam maakasutus või kui tegelik maakasutus ja ametlik piir ei lähe omavahel kokku. Samuti aitab see parandada maareformi läbiviimisel tekkinud vigu.

Juhul kui uusi piire ei ole vaja üldse looduses tähistada, lihtsustub maatükkide liitmine ja jagamine selliselt, et Maa-amet saab nimetatud toimingut sobivate alusandmete korral läbi viia elektrooniliselt, ilma maa mõõdistamiseta.

Piiride korrastamiseks tuleb pöörduda maamõõtja poole, kes koostab maakorralduskava. Sellele märgitakse olemasolevad ja soovitud uued maaüksuse piirid. Maaomanikud kooskõlastavad piiride muutmise kohaliku omavalitsuse ja Maa-ametiga ning tellivad vajadusel mõõdistamisandmete alusel määrab Maa-amet maatükkide piirid ja pindalad. Maaomanikud tasuvad vajadusel omavahel hüvitised ja notari poole pöörduma ei pea. Maakataster registreerib uued katastriüksused ja esitab kinnistamisaval-

duse vastavalt maaomanike tahtele. Seega on maatoimingute tegemine maaomanikele edaspidi märksa lihtsam, ei pea enam esitama samasisulisi avaldusi mitmele riiklikule registrile ega pea pöörduma notari poole.

Maatoimingute lihtsustamine üks eeldus on see, et maa piirid oleksid katastris kajastatud võimalikult ajakohaselt ja oleksid vastavuses piiridega looduses. Samuti on tähtis, et katastrikaardil kajastuks tegelik looduslik seisund ehk et oleks õige teave selle kohta, kui suure osa maatükist katab õuema, metsamaa, haritav maa, looduslik rohuma või muu maa.

Praegu loovad lihtsustatud maatoiminguteks eeldused nii mõõdistustehnika ja aluskaardi täpsus kui ka infotehnoloogilised võimalused. Nii võtabki Maa-amet maakatastri 1. jaanuaril 2019 kasutusele oluliselt täpsemad alusandmed. Sama piiripunkti kohta erinevate maatükkide vormistamisest ja mõõdistamisest kogutud andmed, mis võisid erineva lubatud vea piires, viiakse omavahel kokku. Samuti viiakse loodusobjektid kulgevad piirid vastavusse aluskaardiga. Piiriandmete kokkuvõimise ja koordineerimise abil saadakse ühtselt määratletav. Oluline on rõhutada, et seejuures piir looduses ei muutu ja muudatused tehakse registri korrastamise eesmärgil. Andmed muutuvad täpsemaks ja seega on piiri asukoht looduses ka üheselt määratletav.

Eestis on maa- ja omandiandmete pidamiseks kahe registri põhine süsteem – õiguslikku tähendust omav omandiandmete register ehk kinnistusraamat ja tehniline, maatüki andmeid pidav register ehk maakataster. Kinnistusraamat saab andmed maatüki sihtotstarbe, asukoha ja pindala kohta maakatastri pidajalt ehk Maa-ametilt. Seega maakatastri andmete korrastamise tulemusel muutuvad täpsemaks ka maatüki andmed kinnistusraamatus.

Head maaomanikud, palun tutvuge oma maaüksuse pindala ja kõlvikute andmetega Maa-ameti geoportaalis:

<https://geoportaal.maaamet.ee/est/Andmed-ja-kaardid/Maakatastri-andmed/Katastriüksuse-kõlvikute-paring-p631.html>

Andmetes võib esineda ebatäpsusi. Lisainfo ja võimalikest andmete ebatäpsustest anna palun teada Maa-ametile aadressil kataster@maaamet.ee või helista infotelefonil 6750 810.

VESKI 1 MAAÜKSUSE DETAILPLANEERINGU ALGATAMINE

Tõrva Vallavalitsuse 06.12.2018 korraldusega nr 629 algatati Veski 1 maaüksuse detailplaneering. Detailplaneeringu ala asub Hummuli alevikus Veski 1 kinnistul katastriüksusega 20801:001:0153. Planeeringu ala sihtotstarve on üldkasutatav maa 100% ja ligikaudne suurus 1,1 ha. Kinnistu kuulub Tõrva vallale.

Detailplaneeringu eesmärgiks on

kinnistu jagamine kruntideks kontorihoone, parkla ja seda ümbritseva pargi rajamiseks, samuti kergliiklustee ning Hummuli-Ransi ja Astrate ristmikuosa teenindamiseks. Planeeringuga määratakse kruntidele ehitusõigus ja sihtotstarve, tehniliste kommunikatsioonide lahendus ja paiknemine, haljastuse ja heakorrapõhimõtted ning lahendatakse juurdepääsude paiknemine ja liiklus-

korraldus. Läbi detailplaneeringu koostamise selgitatakse välja avaliku huvi olemasolu ja planeeringuala terviklik lahendus. Algamise korralduse ja lähteseisu kohtadega on võimalik tutvuda Tõrva valla veebilehel <https://torva.kovtp.ee/> ja Tõrva Vallavalitsuses (Kevade 1).

2018. aasta oli Tõrva sportlastele igati edukas. Sestap toimus tänuüritus meie valla sportlaste Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis. Üritusele oli kutsutud 82 inimest.

Tänuüritusele said kutse kõik Tõrva vallas tegutsevate spordiklubide hooaja parimad sportlased. Samuti häid tulemusi tehnikaspor-dis, kergejõustikus, iluvõimlemises, petanques, jahilaskmises, mäesuusatamises jne saanud Tõrva valla sportlased. Tänuüritusele olid kutsutud ka Tõrva valla spordiürituste korraldajad. Ikka selleks, et tänada tehtu eest ja anda innustust jätkamiseks.

WARMAP OÜ

Õhksoojuspumbad, õhk-vesisoojuspumbad

- ☐ MÜÜK
- ☐ PAIGALDUS
- ☐ HOOLDUS

NORDCEL UUED R32 gaasiga NA seeria ÜLIVÕIMSAD SOOJUSPUMBAD

NA18-25G10L võimsus 3500W
 NA18-35G10L võimsus 7200W
 NA18-50G10L võimsus 10000W
 NA18-70G10L võimsus 13500W

Tel. 56985677
E-mail: andressoff@gmail.com

MEIE AASTA 2018

JAANUAR

2018. aasta Mari Kulli nimelise kultuuripreemia andsid Tõrva Vallavolikogu esimees Enn Mihailov ja vallavanem Maido Ruusmann üle Mari Kulli kõige kuulsamale õpilasele Voldemar Kuslapile. Nooruses Tõrva kultuurimajas töötanud laulumehesitasid ühiselt preemia kandidaadiks varasemate aastate laureaadiid.

„Voldemar on alati olnud uhke oma saatuse üle, mis nooruses sidus teda Tõrva ja Helmega.

Telesinemistes ja raadiointervjuudes on ta uhkustundega rääkinud oma lauljate algusest ja õpetaja Mari Kullist. Tema raamatutes „Minu muinaslugu muusikas” ja „Jalutuskäigud Eestimaa kalmistutel” on samuti oluline koht mälestustel, mis seotud Tõrva ja Helmega. Voldemar Kuslap on sisustanud mitmeid Tõrva kultuurirüütusi ja on siia alati väga oodatud,” ütles Tõrva abivallavanem Kalev Laul Kuslapi nominatsiooni tutvustades.

VEEBRUAR

Veebruaris kirjutasime, et Eesti radooniriski ja looduskiirguse atlasesse on esmakordselt koondatud info kiirguste tasemest kogu riigis. Uuringust selgub, et kõrge radoonitase on probleemiks kolmandikul Eesti pinnasest, sealhulgas Tõrva vallas. Keskkonnaministeeriumi kliima- ja kiirgusosakonna peaspetsialist Maris Arro sõnul ei ole Tõrva haruldane kant, kus on pinnases kõrge radoonisisaldus. „Tõrva piirkonnas on radoonisisaldus pinnases suur selle piirkonna geoloogiliste

iseärasuste tõttu. Nimelt on seal piirkonnas ka muidu Lõuna-Eestile iseloomulik punakaspruun moreen.”

Veebruaris anti Tallinnas Kultuurikatlas üle Eesti Kultuurkapitali aastapreemiad eelmise aasta silmapaistvamaile kultuuri- ja sporditegelastele. Kehakultuuri ja spordi sihtkapitali aastapreemia sai teiste seas ka Valgamaa spordihing ja spordielu edendaja tõrvakas Rein Leppik. Lepiku eestvedamisel on enam kui 20 aastat korraldatud mitmesuguseid spordisündmusi.

Rein Leppik (vasakul) ja Aivo Normak.

MÄRTS

Märtsis andis Eesti Pank üle auhinna kaheksale noorele, kes jõudsid laulupeo 150. aastapäevaks tehtava 2-eurose kujunduse leidmiseks korraldatud joonistuskonkursi finaali. Kolm nädalat kestnud avaliku rahvahääletuse võitis 15-aastase Tõrva tüdruku Grete-Lisette Gulbise joonistus. Kokku saatsid lapsed konkursile ligi 8000 tööd. Gulbise kujundatud münt emiteeritakse 2019. aastal.

MTÜ Tähetipp sai endale 203 mm

diameetriga peegelteleskoobi, millega saab vaadelda väga laias vahemikus objekte. Sellega näeb hõlpsasti Jupiteri gaasivööte ja suuremaid kaaslasi, Saturni rõngasüsteemi, supernoova jäänukitest maha jäänud udukogusid, kümneid miljoneid tähti sisaldavaid täheparvi ja sadu miljardeid tähti sisaldavaid galaktikaid. Avalikud vaatlusõhtud on praeguseks juba kenasti populaarsust kogunud.

APRILL

Tõrva Neanderthalsi jäähokiseltskonna varakevadisest mängust tehtud foto jõudis National Geographicu päevafotode valikusse. Autor Getriin Tõll tunnistab, et sellist tunnustust loota oli keeruline, aga vääriskingutust. Lehel on üle 9 miljoni liikme 195 erinevast riigist. „Ma teadsin, et see on võimalik, ja lootsin, et see üks päev ka juhtuda võiks. Kui ma teada sain, et osutusin valituks, oli see mulle väga positiivne ja suur üllatus,” tunnistab Tõll.

Aprillinumbris kirjutasime ka sellest, et peapiiskop Urmas Viilma külastas Helme kogudust. Päevakava

kujunes sisukaks ja isegi tempokaks. Viie tunni jooksul jõudis peapiiskop vaadata Helme kirikut ja Tõrva

kirik-kammersaali, külastada Helme Pansionaati ja Ritsu lasteaed-alkkooli.

Selleline uhke sild rajati Pikasilda. Foto: Sandra Saar

MAI

Sandra Saar käis kaemas Pikasillas sõjalise õppuse Siil raames üle Väikse Emajõe püstitatud sakslaste pontoonisilda, millest sai üle sõita nii autode kui tankidega. Taasiseseisvunud Eestis polnud varem sellist imesilda nähtud.

25. mail möödus 200 aastat päevast, mil Ida-Preisimaal suri kuuluse väejuht Michael Andreas Barclay de Tolly, kes on maetud Jõgeveste oma perekonna hauakambris. Mälestustseremoniale Barclay de Tolly mausoleumis/ Jõgeveste mõisa kalmistul oli kogunenud suur hulk rahvast.

JUUNI

Enne, kui õige suvi kätte jõudis, pöörutas Magnus Kirt Gustav Sule memoriaalil odaviskes Eesti rekord 88.45. Sellega ületas ta 15 aastat püsinud Andrus Värniku rekordinumbrid. See oli aga ühe suurepärase hooaja varajane algus ja need rekordnumbreid nihutas ta veel mitmel korral.

Persooniks oli ajalehes jalgrattur Daniel „Dan” Mclay, kes on mitmetel suurtel võistlustel ja tuuridel saavutanud märkimisväärseid tulemusi ja kes on leidnud ühisosa Tõrvaga. Nimelt on 26-aastane mees tihti võistlustevahelisel ajal aega veetmas just Eestis ja Tõrvas, kuna siit leidis ta endale tüdrukõbra. Eesti puhul meeldib Danile see, et siin on palju metsa ja kruusateid, kus saab rattaga sõita tükk aega nii, et ei näe ühtegi autot.

Ardo Hansson ja Grete-Lisette Gulbis. Foto: Eesti Pank

MEIE AASTA 2018

JUULI

Juulis toimub juba kolmandat aastast järjest Tõrva Ekstreemjooks ehk põnev ja mitmepalgeline murdmaajooks, mida ilmestavad erinevad looduslikud ja tehiskud takistused. Tegemist on tavapärasest täiesti erineva jooksuvõistlusega, kus muuhulgas läheb vaja osavust ja julgust. Tänavuse Tõrva Ekstreemjooksu raames toimusid ühtlasi ka Eesti meistrivõistlused takistustega maastikujooksus ehk võistlusklasside võitjad said ennast esitleda Eesti meistritena.

Juulis kogunesid kultuurinajajad juba teist aastat järjest Tõrva linna lähedale Pritsu tallu vabaõhu ooperiõhtule. Võimsate lauluheidega vaimustasid kohaletulnuid Rene Soom, Priit Volmer ja Karmen Puis ning klaveril saatis Jaanika Rand-Sirp. Lahke pererahvas kostitas külalisi hõrgutavate suupistetega ning soe suvine reedeõhtu sai veedetud mõnusa seltskonnas hea muusika saatel. Esitusele tulid näiteks "Töötuse laul" muusikalist "Mees La Manchast" ning "Jah, ilma naisteta on kurb maailm" ooperit "Silva".

Ekstreemjooks. Pildistasid Jaanus Tanilsoo ja Märk Kuus

Pritsu talu vabaõhu ooperiõhtu. Foto: Ülav Neumann

SEPTEMBER

1. septembril toimunud koolialguse peo raames anti tänavune Noortevolikogu auhind kohalikule aktivstile Margit Koljule, kes on Naiskodukaitses Valga ringkonna Tõrva jaoskonna aseesinaine. Lisaks panustab ta vabatahtlikult meie piirkonna Noorte Kotkaste ja Kodutütarde tegevuste läbiviimisesse ega pidanud paljaks võtta enda hoole alla sel suvel üks Tankla malevarühm.

OKTOOBER

Tõrva meesansambel sai oktoobris 50-aastaseks. Sügaval nõukogude ajal 14. oktoobril 1966. aastal alustasid Valga KEK-i a/ü klubis kaheksa laulupoissi, kellest aastate jooksul kujunes välja Tõrva meesansambel. Jõudnud oma 50. verstpostini, tundub, nagu polekski ansambel suurt midagi muutunud: endise hooga jätkuvad proovid ja esinemised.

NOVEMBER

Isadepäeval kuulutati välja Tõrva valla aasta isa 2018, kelleks sai kuue lapse isa ja 16 lapse vanaisa Urmas Kivit. Urmas Kivit on üles kasvanud kuus last, viis neist kasulapsed. «Pole just palju selliseid mehi, kes võtaks endale naise viie lapsega. Neist vanem laps oli siis kaheksa-aastane ning kõige noorem vaid kaheaastane,» ütles Urmase kasutütär Helen Pinka, kes ühtlasi esitas ka Urmase aasta isa konkursile.

Esimese advendi tähistamine. Foto: Sandra Saar

AUGUST

Tõrva Loitsu asemel toimusid sel aastal Tõrva Tule-Päevad ning loodusharidus- ja kultuuripäevad „Las jääda ükski mets“.

Nagu ikka, korraldati mitmeid eripalgelisi ettevõtmisi. Kavas oli nii traditsioonilisi üritusi kui ka täiesti uusi ja omapäraseid sündmusi. Näiteks oli võimalik kuulata täiesti tasuta Lepatriinut, Aropit ja Tõrvast pärit Freddy Tomingat, ansambel Riffi, Shanonit ning vaadata vaatamängu „Valguse vägi“

Kergejõustiku Euroopa meistrivõistlustel Berliinis võitis tänavu suurepäraselt hoos olnud odaviskaja Magnus Kirt karjääri esimese tiitlivõistluse medali, teenides 85.96-ga pronksi. Esimest korda EM-il lõppvõistlusele jõudnud Kirt tegi enda parima tulemuse kohe avakatsel.

Sakslased võtsid kodupubliku ees kaksikvõidu, Euroopa meistriks tuli 89.47 visanud Thomas Röhler ja hõbeda võitis Andreas Hoffmann 87.60-ga.

Keskväljak mattus massidesse. Foto: Ülav Neumann

Magnus Kirt, EM-pronksimees. Foto Raigo Pajula

DETSEMBER

Tõrvakad tähistasid üheskoos esimest adventi, kui keskväljakul oleval kuusepuul süüdati küünlad.

Mõnusat jõulumeeleolu lõi Gertu Pabbo ilusate lauludega. Esinesid ka tantsuklubi HOP kasvandikud.

Peale selle saab nüüd uudistada ka Rakvere endise linnakunstniku

Teet Suure installatsiooni «Meie metsa lugu», mis algab aastaga 1983 ja kirjeldab, kuidas käbides saavad järjest suuremad kuusepuud. Ühel hetkel lausa nii suur, et sobib panna linna südamesse jõulupuuks. Kui puud kasutatud, saab neist aga näiteks mööblit valmistada.

JÕULUAEGSE JAHIRAHU SÕNUMIKS ON TASAKAAL

Lea Margus

Jahirahu väljakuulutamise on üks kolmest Eesti Jahimeeste Seltsi suuremast ja tähtsamast traditsioonist kolmekuninga päeva tähistamise ja suvise kokkutuleku kõrval. Millist tähendust ikkagi omab jõulurahu metsas ehk jahirahu?

Üldteada on, et Eesti Jahimeeste Seltsil on traditsiooniks kuulutada jõulupühade ajaks välja jahirahu. Esmaordselt toimus see Viljandimaal Heimtalis 1993. aastal, sõnumit on käidud kuulutama Eesti eri paigus ja tänavu on jõutud Võrumaale, kus tseremoonia viiakse läbi toomapäeval, 21. detsembril. Vaikne aeg Eesti metsades ja niitudel kestab jõulupühade lõpuni.

Eesti Jahimeeste Seltsi tegevjuht Tõnis Korts märgib, et eelkõige on jahirahu väljakuulutamise sõnum jahimeestele endile, aga ka väljapoole. „Sellega me tähtsustame ulukeid ja nende õigust elule. Jahipidamine on kord selline, et kasutades taastuvat ressursi, peame me otsustama ka elu ja surma üle. Seda heidetakse meile tihti ette ja vahel taandatakse kogu jahipidamine sellele momendile.“

Korts lisas veel, et jahirahu väljakuulutamise ja selle pidamisega näitavad jahimehed eelkõige enestele, et peetakse lugu oma harrastusest ja ulukitest. „Me kinnitame, et jahipidamisel järgime nii seadusi kui jahipidamise head tava. Jahipidamise hea tava haarab nii suhtlemist ulukitega kui ka jahimeeste omavahelist suhtlemist,“ täpsustas Korts. „Kuulutades välja ja pidades jahirahu, saame me väga selgelt aru, et oleme osa loodusest ja suure terviku väikene osa. Pidades jahirahu, mitte ainult me ei tunnista ja mõista, vaid ka käitume nii.“

Kuid milline on sõnum väljapoole, n-ö tavainimesele? Korts tõdes, et paraku levib jahipidamise kohta palju väärinfot ja tihti rakenduvad jahimeeste suhtes vanad suhtumismustrid. „Nendes ei kujutata jahimeest just parimas valguses. Jahirahu väljakuulutamise annab kõigile teada, et hoolime nii oma jahinduslikust tegevusest kui ka ulukitest.“

Jahipidamisel on eri aegadel olnud erinev roll ühiskonnas, kaas-aegne põhjapõhjalik jahindus on eelkõige praktilise looduskaitse osa. „Inimese mõju keskkonnale on tohutult suur ja kasvab veelgi. Selles olukorras on äärmiselt oluline hoida ulukite arvukust sellistes piirides, mille puhul kahjud oleksid minimaalsed.“ Samas peavad ulukipopulatsioonid säilitama oma elujõulisuse ja see kõik seab kaas-aegsele jahindu-

Oluline osa jahipidamisel on lihtsalt hea seltkonna nautimine. Fotod: Egon Niitsee

sele suure väljakutse. Mis tähendab, et juba ammu ei ole tegemist pelgalt vaba aja hobiga, jahipidamisest on saanud ühiskondlik tellimus.

Jahimehed on sunnitud tõdema, et viimasel ajal on see tellimus mõningal juhul esitatud ka käsu vormis, mille mittetäitmine toob kaasa sanktsioonid – näiteks sigade Aafrika katku puhul, mil metssigu tuleb kohustuslikus korras küttida etteantud mahtudes ja siin jahimeestel valikuid pole. „Loomulikult on Eesti Jahimeeste Selts ja jahimehed ressursi kasutajatena võtnud mets-sea hea käekäigu eest vastutuse ja täidavad riigi poolt seatud kohustusi auga. See ei ole lihtne ei jahimeestele, metssigadele ega meie riigi majandusele,“ tõdes jahimeeste eestkõneleja ja lisas, et metssigade küttimine ei ole ainuke tellimus ühiskonnalt. „Põd-rad, hirved ja metsskitseid tekitavad kahju metsakasvatajatele ja nii on jahimeestel kohustus hoida ka nende

sõraliste arvu kontrolli all.“

Ka suurkiskjad - karu, hunt ja ilves – valmistavad peavalu. „Karud teevad suure arvukuse korral liiga mesilatele ja jälle on tellimus jahimeestele küttida nuhtlusisendeid. Sama on huntide ja karjakasvatusega. Ikka ja jälle kuuleme tapatalgustest koduloomade karjades ja palvet jahimeestele tulla appi. Rändlinnud tekitavad põllupidajatele ülisuuri kahjusid ja maksumaksja taskust hüvitatakse ainult osa neist. Lõuna poolt suruvad peale uued liigid, nagu šaakal, kes on samuti kiskja ja tekitab kahjusid lambakasvatajatele.“

Jahirahu väljakuulutamise ja jahimehed oma tegemistest ja tegelikust suhtumisest loodusesse ja ulukitesse teada annavadki. Looduses peab valitsema tasakaal. Tasakaal tähendab ka seda, et metsameestel on võimalik metsa kasvatada, põllumehel saaki saada, karjakasvatajal loomi kasvatada ... Siin on jahimeestel suur

vastutus: näha tervikpilti ja püüda teha nii, et hundid oleksid söönud ja lambad terved. See ei ole kerge väljakutse ja seda ei ole lihtne saavutada.

„Jahirahu väljakuulutamise annab teada, et oleme jahimeestena osa ühiskonnast ja hingame koos. Mis on oluline ja aktuaalne ühiskonnas, see on tähtis ka meile,“ on jahimeeste sõnum. „Head jõulurahu ja jahirahu!“

Uuendused loovad Rulli lasketiirus paremad võimalused

Et jahipidamiseks vajalik vormis olla, ei piisa pelgalt jahilkäimisest. Laskmist harjutatakse ja laskekatseid sooritatakse just selleks otstarbeks rajatud lasketiirus. Tõrva lähedal Rullis on üks säärane, paraku vajab Valgamaa Jahimeeste Ühistu hallatav Rulli lasketiir uuendamist. Nimetatud uuenduskuur ongi plaanis ja sellega loodetakse valmis saada tuleval kevadel.

Jahimeeste ühistu juht Rein Rosenberg sõnas, et lasketiirus plaanitavad tööd on mõnes mõttes sundkäik. „Laskekatse sooritatud jahimehele väljastatakse suuruluki laskekatse tunnistus, ilma milleta ta ei või suuruluki jahis käia. Vintrelvast on uue määruse kohaselt vajalik saada pihta „jooksva mets-sea“ siluetele 50 m pealt,“ selgitas Rosenberg, märkides, et Rulli lasketiir võimaldab märki lasta vaid 35 m pealt. „Lihtne põhjus, meie mehed ei saa jahis käia, kui need katsed on tegemata. Muidugi, saab seda maakonnas teha ka Valgas Jaanikesel, kuid võimalus laskmist harjutada peaks olema ikka tihedamini.“ Rosenberg rõhutas laskeharjutuste tähtsust ka jahiohutust silmas pidades, niisama oluline on tema sõnul, et uluk tabataks võimalikult täpselt lasuga, vähendades nii looma piinlemise võimalusi.

Konkreetsemaks minnes, millised

siis on need uuendusplaanid? Rosenbergi sõnul tööd väga suuremahulised ei tule, samas saab tehtud kõik hädavajalik. „Laskerada 15 meetrit pikemaks ja tagada, et tiir oleks jätkuvalt turvaline. Teeme mõningasi parandus- ja heakorratõid nende rajatiste osas, mis seal täna olemas on.“ Rosenberg märkis, et kulud katab jahimeeste ühistu, kahjuks seda ettevõtmist rahaliselt ei toetata riigi poolt. Uuenenud lasketiiru loodavad jahimehed kasutusele võtta juba tuleva aasta maikuus.

Kuigi jahiaastale tagasi vaadata ja hinnanguid anda on veidi ennatlik – kokkuvõtteid hakatakse tegema märtsikuus – eriliselt põhjusi Rosenbergi sõnul rahulolematuseks ei ole. „Põdrajahi kohta tegime vahekokkuvõtte oktoobri keskel – olime ligikaudu 60 protsendi peal. Maa-konna ülevaade tervikuna tuleb siis kui viimane jahipäev, 15. detsember, läbi saab.“ Hirve- ja kitsejaht kestab jaanuari, hundijaht veebruari lõpuni.

Hundijahist rääkides tõi Rosenberg, et uus piirkondade jaotus ohjamisaladena teeb jahimeeste elu veidi keerukamaks küll. Nimelt jagunevad Valgamaa jahimehed hundijahti pidades lausa kolme ohjamisala vahel: suunaga Viljandi, Tartu ja Võru poole. „Peab ütlema, et need piirkonnad päris õhust pole võetud, küll aga seab see meile väljakutse: kuidas hallata mitme maakonna jahimehi. Täna seni ei olnud meil mingit kokkupuudet selle piirkonnaga, mis jääb Tartumaale. Sellesse alasse jääb

ka osake Võru- ja Põlvamaad. Seega kuuluvad piirkonda jahimehed neljast maakonnast ja see kureerimine on päris huvitav,“ hindab Rosenberg jaotuse keerukust.

Kas hunt tänavu kurja ka teinud on? „Nuhtlusisendeid on, olnud on lammaste murdmisi ja koera ründamise teema on ka läbi käinud.“ Samas lisab Rosenberg, et päris karmi juhtumit olnud ei ole, ja see, mis toimub, on mingis mõttes paratamatus. „Nendega on nii, et loom saab vanaks ja ise saaki püüda ei jõua, kuidagi aga peab ta süüa saama. Tavaline keskmine hundi kaal on 30-35 kg ringis, suuremad isendid üle 40 kilo ja nende elu sõltub lihatoidulistena sellest, kuidas nad murda jõuavad. Sellega peame arvestama.“ Rosenberg tõi, et meie rahvusloom on tegelikult väga leidlik ja kohanemisvõimeline metsaasukas ja ka hundil peab olema koht, kus elada. Ja on kohti, kuhu ta väga hästi elama sobib.

Kuidas ikkagi läheb rahvusloomal?

Nagu folklorist Marju Kõivupuu on öelnud: „Hunt on meie looduse pärisosa ja ta ei jäta ühtegi inimest külmaks,“ nii ka on. Hundil on oma koht meie rahvapärimestes ja ökosüsteemis. Ta on sümbol, ja küllap on igati ootuspärane just tema valituks saamine rahvusloomana. Mitte siili.

Praeguse hundijahihooaja keskpunktis on sobiv uurida, kuidas käivad ühe meie kurjema kuulsusega suurkiskja käpad. Kas rahvuslooma staatus annab teatud kaitse ka jahiloomana?

Keskkonnaagentuuri ulukiseirespetsialist Peep Männil, tuntud huntide eeskõneleja, nendib, et hundi arvukus on tänavu kindlasti mõnevõrra madalam kui eelmisel aastal. Arvatavaks põhjuseks eelmise aasta küllaltki kõrge küttimissurve – koos erilubadega lasti Eestis 111 hundi. Männil kinnitas, et käesoleval hooajal kohe kindlasti nii palju lasta ei saa. Tema sõnul on täpsemalt huntide arvu siiski veel vara hinnata, see selgub alles talve jooksul kogutud vaatlusandmete põhjal.

Kuigi varasemast vähem, on huntide pahategudest siiski teateid saadud. „Tõrva kandis oli tänavu kaks lammaste murdmisjuhtumit huntide poolt, kokku murti kaheksa lammast ja viga sai lisaks veel kolm,“ täpsustas Männil ja lisas, et Valgamaa idaosas oli huntide rünnakuid lammastele märksa enam. „Kogu Eesti arvestuses on hundi tekitatud kahjustusi umbes kolmandiku võrra vähem kui eelmisel aastal.“

Kuid on põhjust ka rõõmustada. „Huntide tervis tundub esialgsel andmetel olevat parem kui mõnel varasemal aastal – vähemal siiani on küttitud huntide seas olnud kärntõppe nakatunuid märksa vähem,“ märkis Männil.

Positiivseks saab pidada ka, et tänavu mindi üle ohjamisalapõhisele

küttimisele, mis arvestab enam hundi elupaikade paiknemist ja sidusust, mitte maakonna piire. Näiteks Valgamaa on jaotunud kahe ohjamisala vahel, piiriks on Väike Emajõgi: Viljandi-Valga ja Valga-Tartu. Neist esimesele hundi küttimiskvooti esimeses osas ei antud, teises anti luba lasta kuni 5 hundi. Neist on loo kirjutamise hetkeks juba neli küttitud, neist kaks Valgamaa poolel. Hundi küttimiskvoodi II osa antakse jahimeestele tõenäoliselt aastavahetuse paiku.

Eesti jahimees on õnnelik

„Hundilaskmisluba ei saanud hetkel tõesti. Nii on,“ sõnas Tõrva Jahiseltsi esimees Egon Niitsee napilt küsijale vastuseks. Paratamatult – nagu nüüdki näha – kisub juttu või metsateemal hundi poole kaldu. Rahvusloom siiski.

„Teises etapis ehk.“ Sellega oli mõeldud võimalike lisalubade väljastamist peale aastavahetust. „Kui lumikate tuleb, saame pildi ette: kui palju hunte on ja kas nii palju, et neid ka küttida on võimalik.“ Niitsee sõnul on hunt endast piirkonnas ikka märku andnud. „Suuri karju ja otsest küttimisvajadust ei ole märganud. Küll aga on siin üks paharet, nädalajagu tagasi murti Patküla kandis hoovist koer. Ja murdjaks oli kindlasti hunt. Lohistas metsa ja söi pool koera ära.“ Niitsee pakkus, et tõenäoliselt antakse selle n-ö halbade kommetega looma jaoks eriluba.

Kuidas aga on tegevjahimehe hinnangul hundi tervis? On ju armastatud, kardetud ja vihatud loom viimastel aastatel kärntõvega kimpus olnud. „Hundi tervis? Mina olen siin suvel kahel-kolmel korral hundi näinud ja on ilusad isendid olnud. Ütleks, et hetkeolukord on visuaalselt parem kui eelnevatel aastatel.“

Kuidas muus osas? Jahiaasta lõpp on veel mitme kuu taga, ent kohekohe lõppema hakkav põdrajahihooaeg laseb Tõrva küttidel juba joone alla tõmmata. „Pigem hästi. Nii palju nagu plaan oli: kümnekond põtra on lastud ja oluline on ka, et suuri metsakahjustusi piirkonnas ei ole, seega on põhjust rahul olla.“ Niitsee lisas, et jahipiirkonnas ei ole olnud ka varasemalt erist metsakahju ja et seega võiks põdra arvukus olla isegi veidi kõrgem.

Jutt läks jahipidamiselt sujuvalt jahirahule. „Mis seal ikka. Iga mees peab kodus jõulurahu ja metsa ei lähe püssiga. Nii on traditsioon, ja eks minnakse ikka ka peredega, viiakse midagi kuuse alla ...“

Ulukite lisaõõtmie kohta on Niitsee arvamus, et tegelikult ei ole see sugugi vajalik. „See lisaõõtmise vajaduse teema pärineb ikka nõukogude ajast, mil inimene proovis loodust ümber kujundada ja metsas tehti zootehnikat: hävitati suurkiskjaid, üritati eraldada n-ö kasulikud ja kahjulikud loomad ning tehti muid lollusi.“

„Loomulikult ei ole vaja, ega kunstlikult ei saa asurkondi üleval

Seekord pauku ei tehtud.

hoida,“ leiab jahimees. „Kui loodus on ette näinud, et toimub suremine ja arvukuse kõikumine, siis peab see kõik toimuma.“

Kui ei reguleeriks? „Tasakaal ei tule kunagi tagasi, jahipidamise mõte ongi, et kõik, mida me nimetame tsivilisatsiooniks – asulad, teed, põllud, lageraielandid – see kõik on muutunud ulukiasurkondi: on võitjad, ja on kaotajad.“ Niitsee sõnul on selge, et põldude ja raielankidega on inimene katnud rikkalikult toidulaua uluksõralistele, kindlad kaotajad aga on suurkiskjad, inimpelglikud ja loodusmaastikke armastavad. „See tähendab, kui praegu küttimine järele jätta, siis mis toimuma hakkab? Meeletud metsa- ja põllukahjustused. Liiklussurmad. Massilised haiguspuhangud ... Ühesõnaga, jahindus on üks liigikaitsemeetmeid. Ja seda asja teeb üks vabatahtlike punkt.“

Jahimeestel on ka aeg-ajalt olnud päris suuremahulised n-ö riiklikud tellimused ja eriti metssigade Aafrika katku puhul kostis küttide seast nurinat. „Muidugi, mõned jahimehed on nimetanud seda pärisõrjuseks,“ teab ka Niitsee, kuid lisab, et asjast on väga lihtne väljapääs. „Selleks tuleb esitada avaldus jahiseltsile ja ei pea enam selle hobiga tegelema. See on jah

selline jahimeeste retoorika, hala, avalikkusele ja maaomanikele, et ei suudeta kahjustusi ära hoida jne. Tegelikult on kõik hästi ja see on üks lahe hobi, ja mitte ainult.“

Jahimeestele on läbi aegade meelehärmi valmistanud salakütid. On see jätkuvalt probleem? Niitsee tõi, et on, kuigi vähesel määral. „Jahinduses on ka rahavood, näiteks põder võib maksta lihana 600-700 eurot. See on meie regioonis keskmine kuupalk ehk? Ja nad võtavad selle riski.“ Ta tõi näitena kuutaguse juhtumi Rulli jahiseltsi jahimaadel, kus rapsipõllust leiti kaks põdrasisikonda. „Olid need omad või võõrad, seda ei saa kinnitada ega ümber lükata. Motivaator on raha ja salakütmise määr on olnud alati sõltuv ühiskonna tervisest.“ Ühe jahipiirkonna loomad on jahimehele nagu oma kari ja see on otseselt jahiseltsi huvi, et salakütmise kahtlusest teatataks. Sestap peaks kahtlasest jahitegevusest teatama kohalikele jahimeestele, kes kõige otsesemalt ja kiiremini reageerivad või keskkonnaispektsiooni infonumbrile:1313.

„Tegelikult, kui mõelda,“ ütleb Egon Niitsee äkitselt, „Eesti jahimees on üks Euroopa õnnelikemaid jahimehi. Meil on põder, hirv, metskits, siga, halljänes, lisaks hunt, rebane – meie ulukifauna on erakordselt rikas ...“

JAHINDUSE HEA TAVA – HOOLIVUS JA VASTUTUS

Eesti Jahimeeste Selts on vastu võtnud Eesti Jahinduse Hea Tava, kuhu lisaks õigusaktidele on kirjutatud ka tavad ja kombad, mida juba meie esivanemad austanud on. Meie põhiseaduse järgi on ulukid meie rahvuslik rikkus ja selle kasutamise säästlikkuse järele valvabki tänapäeva jahimees.

Olulisem, kui jätta oma järeltulevatele põlvedele võimalus jahti pidada, on jätta ka loomadele võimalus nende järeltulevatel põlvedel elada.

Jahinduse hea tava põhipunktid kokkuvõtlikult:

1. Suhtu austavalt loodusesse, ulukitesse ja maaomandisse!
2. Ole jahimehena korrektne!
3. Haavatud ulukit metsa ei jäeta!
4. Kohtle tabatud saaki lugupidavalt!
5. Käitu jahirelvaga ohutult!
6. Ole hea jahikaaslane!
7. Jahikoer on küti sõber ja kaaslane!

Allikas: Eesti Jahimeeste Selts

ÕIGLANE RIIK Kõigile!

Ülle Juht

ARMAS LUGEJA!

Meie mastaabilt väikese, kuid hingelt suure armsa Eesti juubeliaasta hakkab tasapisi õhtusse jõudma.

On olnud vahva ja imeline aasta, mida on ilmestanud nii traditsioonilised kui ka väga eripargelised sündmused, ettevõtmised ja algatused. Eriti tore on see, et juubeliüritused jõudsid kõikjale: nii maale kui linna, küladesse ja kogukondadesse. Seega puudutas see meid kõiki.

On vägev tunne, kui rahvas on uhke oma maa ja inimeste üle ning vajalikul hetkel suudetakse käed ja meeled ühendada ning üheskoos olla suure hinge, ärksa vaimu ja lõpmatu tahtejõuga.

Iga aasta on kui lehekülg raamatust, mis olemuselt on küll jätk eelmisele, kuid tegelik sisu selgub reaalses ajas.

Soovin südamest, et see järgmine lehekülg saaks olema meie kõikide jaoks ootuspärane, pungil positiivseid emotsioone, kaasahaaravat õhinat, vahvaid üllatusi, kordumatu hetki ja tahet seda edasi lugeda.

Soovin südamest Sulle, hea lugeja, tervist, jaksu ja rõõmu. Soovin, et jõuluaeg looks hingerahu ja tänutunde ning et me kõik saaksime seda jagada oma lähedaste ja sõpradega.

Olge hoitud!

TÕRVA KUNSTISTUUDIO TUTVUS EESTI JA MAAILMA KUNSTIKLASSIKAGA

Tõrva Kunstistuudio omavalmistatud jõuluehete näitust "Jõulusoojus" saab vaadata Kesklinna kohviku vaateakendel.

Novembri lõpus sai teoks Tõrva Kunstistuudio väikeste ja suurte stuudiolaste ammune unistus külastada Tallinnas kunstimuseumi KUMU. Seal toimusid töötod noorematele ja vanematele osalejatele projekti „Aitan lapsi kunsti juurde“ toel. Nooremad õpilased tutvusid eesti kunstivara-

muga töötoa „Võlujalg“ abil ja neile näidati ka Kumu hoidlate korrust, kuhu tavaliselt külalised ei pääse. Vanemad õpilased said uusi teadmisi maalide ja skulptuuride kohta töötoa „Kunsti ABC“ läbi. Lisaks sellele tutvusid vanemad õpilased giidi juhendamisel ka Konrad Mägi loominguga.

Lisaks KUMU-le saime kunstielamuse virtuaalnäitusel „Monet2Klimt“ Helios Hallis. See jättis kõigile kustumatu ja üleva mulje. Muidu staatilised kunstnike maalid olid pandud liikumisse kaasaegse arvutitehnoloogia abil, lisaks klassikaline muusika.

Päev kunstiga oli muljeterohke ja inspireeriv!

TÕRVA VALLA KULTUURIÜRITUSED

DETSEMBER

- **16. detsember kell 16**
Tõrva Kirik- Kammersaalis III adventi tähistamine, heategevuskontsert „Usun inimeste headusesse“.
- **20.-22. detsember**
Riidaja Kultuurimajas laste jõulumaa.
- **22. detsember kell 12**
Tõrva keskväljakul talve alguse pidu „Tantsuga talve“.
- **21. detsember kell 20**
Ala rahvamajas Tõrva valla aastalõpupidu ansamblitega Patune Pool ja Mini MTJ.
- **22. detsember kell 16**
Tõrva Kirik-Kammersaalis Adeele Sepp ja Jaak Jaago luule- ja muusikaõhtu „Hingehelinad“.
- **22. detsember kell 18**
Tõrva kultuurimajas V. Jaska raamatu „Tõrva legend“ esitlus.
- **22. detsember kell 20**
Hummuli rahvamajas talvine tantsuõhtu ansambliga LiMIT.
- **31. detsember kell 23.30**
Tõrva keskväljakul uue aasta vastuvõtmine.

JAANUAR 2019

- **06. jaanuar**
Hummulis jõulukuuskede põletamine.
- **11. jaanuar**
Riidajas jõulukuuskede põletamine.
- **18. jaanuar**
Riidaja kultuurimajas taidluskollektiivide uusaastapidu.

VEEBRUAR 2019

- **01. veebruar**
Tõrva Kirik-Kammersaalis Tõrva valla kultuuripremia üleandmine.
- **08. veebruar**
Tõrva kultuurimajas huvitavate kohtumiste õhtu, Kadri ja Meelis Rämmeld.
- **14. veebruar**
Ala rahvamajas sõbrapäeva tähistamine.
- **15. veebruar**
Riidaja kultuurimajas sõbrapäeva puhkeõhtu. Tantsumuusikat teeb ans Teine Mees.

 Metsakeskus.ee

Ostame kasvavat metsa, põllumaad ja metsakinnistuid hinnaga kuni 10 000 eurot/ha. Kinnistud võivad olla tehtud raietega või asetseda piiranguvõõndis. Tel: 56 111 900

 PUURKAEVUMESTRID

Puurkaevude ja -aukude projekteerimine, puurimine ning likvideerimine. Vee- ja kanalisatsioonitorustike, septicute ja sõvaveepumpade paigaldus. Lisainfo tel 52 69 604 www.puurkaevumestrid.ee

 Tõrva-Helme KÜTTE-KONTOR OÜ

THKK müüb

Lõhutud lepa küttepuid, pikkustes 25 kuni 60 cm. Hind 34 kuni 36€.

Tasuta transport Tõrva linn (kuni 5 km linna ümbruses)

Tel: 56 51820

arengumaag Martin (2017)

Ukraina selgeltnägija Žanna
2018 Eesti selgeltnägijate tuleproovi finalist

samaan Evald
2018 Eesti selgeltnägijate tuleproovi võitja

tajuja Mari-Liis (2017)

Ingliterapeut Terje (2018)

EESTI PARIMAD SELGELTNÄGIJAD
ON VALMIS SINUGA KOHTUMA!

Tahad kuulda saate telgitagustest? Soovid vastuseid oma küsimustele? Saad osa võtta praktilistest töötubadest: kaartide lugemine, pendli kasutus, märgid ja ended...

Tõrva Kultuurimaja, Männiku 5
12. jaanuar kell 16.00

Pilet 10
Perepilet 15
(2 täiskasvanut ja 2 last)

Lisainfo telefonilt 5538491

SOOVITA MEILE KA LUGUSID JÄRGMISEKS HOOAJAKS!

21.12.2018–5.01.2019

TÕRVA RAADIO

10. HOOAEG ALUSTAB!

SAGEDUSEL 90.0 MHz

Uued ja põnevad saated ning sootuks meelelahutuslikumad nädalavahetused! Veeda pühad Tõrva Raadio seltsis!

SAATEKAVA NING KUULAMINE VEEBIS: RAADIO.TORVANOORED.EE

VABARIIKLIK NOORTE LAULJATE KONKURSS-FESTIVAL „VÕLUHÄÄL 2018“

KUNGLA VÕTAB ETTE ROKKMUUSIKALI

Lauljate juhendaja ja õpetaja

Tõrva Muusikakooli vokaalpedagoog Maie Kala

Juba kolmandat korda aset leidev klassikalise häälekooliga konkurs vanuses 8-19 a võlus ja kutsus taas noori üle vabariigi loomingulisse ja üksteist toetavasse õhkkonda. Seekordse festivali märksõnadeks olid „terviku otsimine läbi paljude komponentide, saavutamaks naudingut ja rõõmu laval.“

Konkurss toimus neljas vanuserühmas vastavate kavanõuetega. Võistlemas oli 67 lauljat.

Festivalikontserdid viidi läbi Tornimäe kultuurimajas, Muhu põhikooli saalis ja Kaali trahteri sammasaalis.

Töötoad korraldati kõigile osalejatele ja huvilistele. „Kuidas tulla toime esinemisnärvigä?“ (noorematele) - läbiviijateks Piip ja Tuut ehk Haide Männamäe ja Toomas Tross. „Tantsulise liikumise ja vokaalse kvaliteedi ühendamine“ (vanematele) - läbiviijaks tantsuõppejõud ja

koreograaf Mall Noormets „Loomingulise õhkkonna ja koostöö loomine laulja, vokaalpedagoogi ja kontsertmeistri vahel“ (kõigile huvilistele) - läbiviijaks pianist ja kontsertmeister Piia Paemurru.

Žürii: esimees Elmo Tiisvald-rahvuskooper Estonia peakoormeister, ETMA ooperistuudio dirigent ja dirigeerimise osakonna õppejõud, Kai Rüütel- laulja, ja Piia Paemurru-EMTA lauluosakonna klaverisaatja.

Tõrva Muusikakooli laulusolistid Sirelin Meltsas ja Kadi-Triin Terve koos žürii liikmetega Elmo Tiisvald, Kai Rüütel ja Piia Paemurru.

Tõrva muusikakooli solistide osalus konkursil:

- Sirelin Meltsas: vanusegrupp 8-10, lavalolek kuni 7 minutit, kahe lauluga.
- Kadi-Triin Terve: vanusegrupp 17-19, lavalolek kuni 10 minutit, kolme lauluga.

Üks esitatavatest lauludest pidi olema a cappella ehk saateta. Ja vastavalt kava nõuetele tuli esitada ka kas eestikeelne isamaaline laul või emakeelne rahvalaul. Esineti ilma võimendusega. Saatjaks oli lauludel Thea Leitmaa.

Meie vaba esinemine toimus Tornimäe kultuurimajas koos lauljatega Orissaare ja Kuressaare Muusikakoolist, Pärnu Kunstide Majast ja Rapla Laulustuudiost.

Eestis on üpris vähe noorte harrastusmuusikalitruppe, kuid üks sellisest on Valgamaal MTÜ Kungla näol, mis tegutseb aastast 2004. Muusikalitruppi veab eest Tõrva Gümnaasiumi vilistlane Siiri Põldsaar, kes on mitmete aastate jooksul toonud lavale hulgaliselt muusikale ja teisi lavastusi. Mitmetes etendustes on kaasa löönud ka Tõrva noored. Sel aastal tuuakse lavalaudadele rokkmuusikal „Rokijastu“.

Kui kahel eelneval aastal on MTÜ Kungla muusikalina lavastanud lood, milles peategelased on peamiselt müütilised tegelased (eelmisel aastal „Herakles“ ja enne seda Monty Pythoni ainetel „Püha Graal“), siis nüüd viib tegevuspaik 1980. aastatesse ja Los Angelesse, kus omavahel on suures tülis linnapea Patricia Whitmore oma toetajatega ja rokkklubi Bourbon Roomi juhtkond ja kliendid. Samal ajal on tegemas oma suurt soolodebüüti maailmakuulsa rokkansambli Arsenal esilaulja Stacey Jaxx. Loo põhituuma moodustavad noored Sherrie ja Drew, kes tulid Los Angelesse otsima oma õnne, kuulsust ja armastust.

Muusikalis saab kuulda rokkklassikasse kuuluvaid teoseid MTÜ Kungla noorte näitlejate poolt. Nagu muusikalile kombeks, põimitakse etenduses laulmine, näitlemine ning tants. „Kui viimastel kordadel oleme teinud pigem traditsioonili-

semaid lugusid, siis seekord oleme valinud hoopis teistsuguse loo. Tegu on moodsama ja tuntud lugudega muusikaliga,“ rääkis üks lavastajatest Margo Metsoja.

Muusikal „Rokijastu“ põhineb samanimelise filmi- ja muusikaliainetel. Originaalpealkirjana „Rock Of Ages“ filmis tegid kaasa Catherine Zeta-Jones, Tom Cruise, Mary J. Blige ja teised. Muusikal „Rokijastu“ on lavale toodud ka Broadway.

MTÜ Kunglas teevad sel hooajal kaasa 4 tõrvakat: Emma Laureen Paul, Margo Metsoja, Marietta Juurikas ja Karl Kirt. Muusikali esietendus toimub 12. jaanuaril 2019 Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuses ja läheb pärast seda tuurile mööda Lõuna-Eestit. Lisainfot etenduse kohta leiab rokiastu.kunglamuusikalid.ee.

AIA- JA METSATEHNIKA MÜÜK | HOOLDUS | RENT

STIHL ON LEHEPUHUR

HINNAD ALATES 129€

www.saag24.ee

SAAG 24

TALVEL IDEAAISED LUMEPUHURID!

SOOVME KÕIGILE KLIENTIDELE JA KOOSTÖÖPARTNERITELE KAUNEID PÜHI!

www.saag24.ee

SAAG 24

UUS! Metsatõõjakk s-xxl Stihl Function Ergo

109 €

Metsatõõpüksid s-xxl Stihl Function Universal

89 €

Kõrvaklapid STIHL DYNAMIC BT Bluetooth

109 €

Kaasa laps elulisse tegevusesse! Stihli mängusaag teeb vägevast saehäälet ja on pöörleva kummist ketiga

Vihmariiete komplekt Stihl Raintec s-xxl

179 € / 199 €

POPULAARSEM STIHLI LÄSTETOODE 2018

26 €

NATURAALSED JA STIHLI TALVEMÜTSID

al. 6,50 €

KVALITEETSED BAHCO JA STIHLI KIRVED

al. 24 €

GAASITARVIKUD

ELVA - OLEREXI TANKLA VASTAS VALGA - VALGUSFOORI JUURES OTEPÄÄ - TECHNE TÖÖKOJA KÕRVAL VILJANDI - RAELI AUTOKESKUS

f ÖKOPESA f SAAG24.EE

Mootorsaag Stihl MS 170

kerge saag aeda ja väiksemateks hooldustöödeks

179 € / 199 €

30,1 cm³ juhtplaad 30 cm võimsus 1,2 kW 4,1 kg

Mootorsaag Stihl MS 180

küttepuude saagimiseks aia- ja ehitustöödeks

219 € / 249 €

31,8 cm³ juhtplaad 35 cm võimsus 1,4 kW 4,1 kg

Mootorsaag Stihl MS 231

küttepuude saagimiseks hooldus- ja ehitustöödeks kodukasutajale

398 € / 429 €

31,8 cm³ juhtplaad 35 cm võimsus 1,4 kW 4,1 kg

KÕIK LAOS OLEVAD VIKING AIASEADMED

* KUNI KAUPA JÄTKUB

MAALETOOJA SOOVITAB!

Külmumiskindel õli Stihl Artic Oil Kasutatakse starterivedrude, gaasitrossidel ja ketipiduri liigenditel. Vaiguvaba õli tagab ka kõige ekstreemsemates oludes detailide liikumise ja välistab kinnikülmumise kuni -42 kraadi juures

8,50 €

KUNI -35%

KÕIK VALGA JA ELVA ESINDUSES LAOSOLEVAD HUVI-VIS KÕRGNÄHTAVUSEGA TÕÖRIIDED -10% SOODSAMAD

AGA GAASI TEENINDUSPUNKT ELVAS, VALGAS

HÜDROVOOLIKUTE VALMISTAMINE VALGA, ELVA JA OTEPÄÄ ESINDUSES!

E-R 9-18

Muudel aegadel kokkuleppel: 55570798

TÕRVA LASTERAAMATUKOGU TÄHISTAS 65. SÜNNIPÄEVA

Silva Schütz

Tõrva Lasteraamatukogu juhataja

Oktoobrikuus täitis lasteraamatukogu 65. tööaasta. Sünnipäeva puhul oleme püüdnud kutsuda külla kirjaniku ja pakkuda võimalust kohtuda tuntud kirjanikuga võimalikult paljudel kohalikel lastel. Seetõttu toimuvad üritused Tõrva Gümnaasiumis, et lastel oleks mugav kohale tulla ja ruumi oleks piisavalt. Siinjuures tuleb suured tänusõnad öelda gümnaasiumi õppejuht Irja Käärikule.

Enam-vähem iga kolme aasta tagant püüame tuua Tõrva lastega kohtuma ühe tuntud lastekirjaniku. Näiteks 55. sünnipäeval Aino Pervik, 2011.a Heiki Vilep, 2014.a Mika Keränen. Kooli poolt ei ole olnud probleemiks, et lapsed tundidest üritusele saaksid tulla. Pr Irja Käärik on alati rõõmsalt meelestatud ja aidanud enda poolt igati kaasa. Sellel aastal õnnestus sünnipäeva- peo külaliseks kutsuda lastekirjanik

ja Keeleinspektsiooni peadirektor Ilmar Tomusk. Kirjanikul on väga tihe töögraafik ja seetõttu sai kohtumine teoks 16. novembril. Kohtumisele gümnaasiumi aulasse tulid 4.-7. klasside õpilased ning õpetajad.

Ilmar Tomusk rääkis, kuidas temast sai juhuslikult kirjanik ja kuidas sündis esimene raamat ning et mitmes raamatus on prototüüpideks tema enda kaks poega. 10 aasta jooksul on kirjaniku sulest ilmunud 27 (!) lasteraamatut. Kohe-kohe lisandub veel viis. Lastel oli võimalus esitada Ilmar Tomuskile ka küsimusi. Palju nalja tekitas küsimus: „Kelleks ta soovis lapsena saada?“ Vastus: „Pipiks!“. Küsimusi oli mitmeid, kohtumise lõpus said lapsed paluda autogrammi kirjaniku raamatusse ja kellel raamatut ei olnud, said soovi korral Ilmar Tomuskilt mälestuseks autogrammiga järjehoidja.

Õpetaja Katrin Priilaht kogus 4.b klassi laste muljeid kohtumiselt:

„Mulle meeldis kohtumine kirjanikuga. Ma ei ole kunagi enne ühegi kirjanikuga kohtunud. Tore oli saada kirjaniku autogrammiga järjehoidja.“ (Mirtel Niinemets)

„Ma arvasin, et kirjanikud on kõik vanad ja pika habemega. Üllatus oli suur, kui nägin, et kirjanik Ilmar Tomusk oli noor, moodsalt riides ja oskas kasutada projektorit. Kohtumine oli huvitav.“ (Kris-Martin Väli)

Toredat jõuluootust lasteraamatukogu küllastajatele ja kõikidele vallaelanikele!

Ilmar Tomuskiga tuli kohtuma terve saalitäis lapsi.

Talv tuleb. Tegutse kohe!

aiatehnika
ekspertid.ee

WOLF Garten®

**Liivalaotur
patareitoitel**

Tavahind 32,90€

Kampaaniahind

29,90€

**Lumefrees
Select SF 61**

Tavahind 795€

Kampaaniahind

695€

**Lumerookija
4m teleskoopvarrega**

Tavahind 67,90€

Kampaaniahind

57,90€

**Liivalaotur
järelveetav**

Tavahind 219€

Kampaaniahind

189€

**Lumelabidas
55 cm**

Tavahind 39,90€

Kampaaniahind

30,90€

Kivimet OÜ • Kevade 8, Tõrva • www.metsakaup.ee

JÕULUD SADA AASTAT TAGASI

Arvo Lasting

Advendiaeg sada aastat tagasi algas täpselt 1. detsembril. Mõni päev varem neljapäeval, 28. novembril oli Nõukogude Punaarmee tunginud üle vastloodud Eesti Vabariigi piiri Narva kohal ning alustas meie kalli kodumaa vallutamist.

Nii töotasid esimesed jõulud iseisvas Eesti Vabariigis sada aastat tagasi tulla ärevad. Bolševistlik Punaarmee muidugi ei hoolinud jõuludest, kuna Eestimaa pered ihkaside pühitseda Kristuse sündi kodudes ja kirikutes. Samas saabus meile abiliselt Läänest, Inglismaalt ja Soomest. Just jõulureedel 23. detsembril seati Johann Laidoner meie vägede ülemjuhatajaks. Paraku küll tungis Punaarmee üha edasi üle Võru ja Tartu linna. Aga kogusid ka Eesti poisid ja mehed end usuliselt, hingeliselt ja füüsiliselt.

Esmaol oli Punaarmee sihiks vallutada ja valvata Tartu-Valga-Riia raudteeliini. Kui meie vabariigi valit-

sus oli küsinud rahvalt riideid ja toitu meie kaitsevägele, siis oli see rahva hulgas tekitanud vastuseisugi. Tõrva elanikud olid sel puhul otsinud kaitset just Punaarmeelt ja olid võib-olla kogemata meelitanud Punaarmee Valgast edasi liikuma.

Nii olid 1918/1919 aastavahetuse ajal Helme kandi talupered kirikuteel kohanud bolševikke, kes olid mõndagi kohalikku hobuseperemeest sundinud end Viljandi poole sõidutama.

Aga teame, et 2. jaanuaril 1919 seati just Kärstnas okupatsiooni-vägede vallutustele piir ning hakati võõraid tagasi ida poole tõrjuma. Sõjategevust jätkus veel kogu aastaks kuni 1920. aasta alguseni.

Aga meie Helme kant on olnud paljude sõdade sõlmpunktiks ning kannatas saja aasta tagusteski lahingutes. Enne Eesti vabadussõda lõppes esimene maailmasõda. Helme luterlik kogudus sai küll käia suures

Maarja kirikus, aga vennastekoguduse palvemaja ehk meie tänane kirik jäi 1916. aastal ette Vene tsaarivõimule, kes sulges pühakoja ning viis minema koguduse dokumendid. 1917. märtsis kukutati tsaar, palvemaja avati, aga 1918 jaanuaris on bolševikud keelanud rahva kogunemised ja sulgenud taas palvemaja. Edasi jätkunud maailmasõja lahingute ajal 1918. aasta jooksul on palvemaja kannatanud sõjategevuse ja kuulide all ning on oodanud kuni 1921. aastani, mil koda taas avati ja uus kogudusevanem Eduard Kaur hakkas siin remonti ning tegevust korraldama.

Mõned haavad ja varemed oma-aegsetest võitlustest ootavad veelgi parandamist. Aga me saame olla hetkel väga tänulikud tänase vabaduse eest ja praeguste rikkuste, oma õnne ja heaolu eest, ning saame tarvitada oma tervist, ande ja altareid jõulude pühitsemiseks ning Issanda kiitmiseks.

JUMALATEENISTUSED

- 16. dets kl 11 - advendiaeg Tõrva Misjonimajas, õpetajad Valdo Maamägi ja Arvo Lasting.
- 24. dets kl 14 – jõuluõhtu Taagepera kirikus, laulab Hummuli ansambel.
- 24. dets kl 16 – jõuluõhtu Helme kirikus, esinevad Tõrva Muusikakooli laulu-eriala solistid.
- 25. dets kl 11–I jõulupüha armulauaga Helme kirikus.
- 25. dets kl 14 – jõulujumalateenistus Riidaja kirik-kabelis.
- 31. dets kl 16–vana-aasta armulauaga Helme kirikus.
- 1. jaan kl 11 – uusaasta armulauaga Helme kirikus.
- 6. jaan kl 11 – kolmekuningapäev Helme kirikus, õpetajad Valdo Maamägi ja Arvo Lasting, Tõrva meesansambel. Leeritund.
- 13. jaan kl 11 armulauaga jumalateenistus Helme kirikus.
- 13. jaan kl 14 jumalateenistus Taagepera kirikus.

Kutsume liituma leerigrupiga Helme koguduses. Leeritunnid toimuvad üks-kaks korda kuus kuni kevadeni, järgmine kord 6. jaan kl 11.
Info: facebook: EELK Helme Maarja kogudus; arvo.lasting@eelk.ee; 5249654; 7633340.

OSTAME
VIRNASTATUD VÕSA JA RAIEJÄÄTMEID
ÜLE LÕUNA-EESTI.

LISAKS
OLEME HUVITATUD SAETÖÖSTUSE JÄÄKIDEST
(PINNAD, SAEPURU, HÖÖVLILAAST, PUUKOOR, KLOTSID).

KONTAKT:
transport@reinsaluauto.ee , 5128315

Valgamaa Arenguagentuur on maakondlik arenduskeskus, mis aitab kaasa erinevate organisatsioonide omavahelisele koostööle ja pakub professionaalseid tugiteenuseid ettevõtetele, mittetulundusühingutele ning kohalikele omavalitsustele. Valgamaa Arenguagentuur muudab oma tegevustega Valgamaa ettevõtlus- ja elukeskkonda atraktiivsemaks ning konkurentsivõimelisemaks, samuti esindab maakonna ühendatusena omavalitsuste huve riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.

**OSTAME METSAKINNISTUID
JA RAIEÕIGUST.**

Tel 507 2544
info@erametsa.ee
www.erametsa.ee

Sihtasutus Valgamaa Arenguagentuur otsib
JUHATAJAT

Kandidaatidel palume esitada hiljemalt
31. detsembril 2018 e-kirja aadressil
valgamaa@valgamaa.ee järgmised dokumendid:

- motivatsioonikiri koos palgasooviga;
- elulookirjeldus;
- lühiessee teemal „Millist arendusorganisatsiooni Valgamaa vajab?“
- haridust tõendavate dokumentide koopiad.

Täpsem informatsioon kandideerimise kohta
www.valgamaa.ee

Kontakt:
Margus Lepik
Nõukogu esimees
503 2901

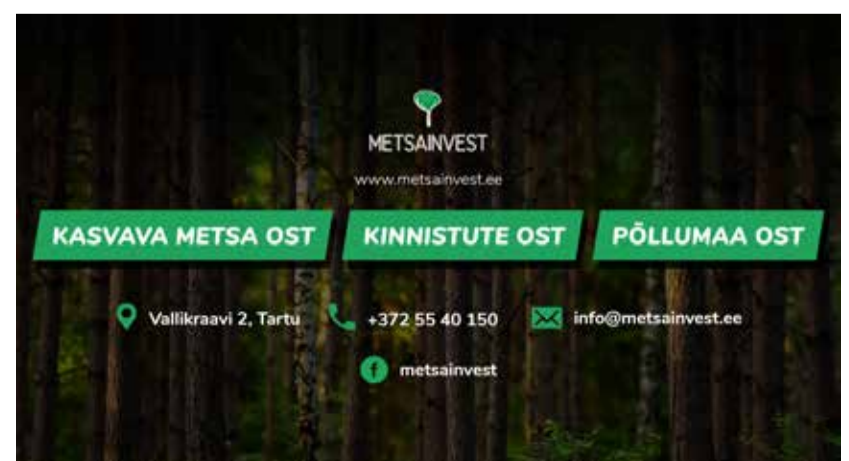
**OÜ ESTEST PR ostab
metsa- ja põllumaad.**
Tel 50 45 215, 51 45 215,
info@est-land.ee

18.12 TÕRVA KULTUURIMAJAS 12 - 13
18.12 HUMMULI RAHVAMAJAS 14 - 15
18.12 ALA RAHVAMAJAS 16 - 17

Rahvusliku motiiviga naisteriete
JÕLUKINGI ESITLUSMÜÜK
Ainult kohapeal rohkelt tooteid -50%
MAGEVEEPÄRLITE UUS KOLLEKTSIOON
KÕRVAEHTED/KEED/VÕRUD/KOMPLEKTID
Lisaks bambusretuusid, sallid, stretšpüksid, soojad
sukkpüksid!

TOOTEINFO - WWW.ETHEL.EE

MEHED NAGU MUISTE

Teve Rajamets

Tõrvat on viimasel ajal mitmeid kordi nimetatud nii odaviske kui ka motosporti pealinnaks. Mõlemal alal on tõrvakatel võimalus uhkusega öelda mitmeid tublide sportlaste nimesid, kes vallutavad edetabeleid. Tundub, et saaksime lisada veel ühe pealinna tiitli- rinnalt surumise pealinn. Seda seetõttu, et just Tõrvast on pärit kaks noormeest, kes tegelevad jõutõstmisega, ning seda juba väga kõrgel tasemel. Ardo Lilleorul (isiklik rekord 225kg) ning Raiko Borissovil (isiklik rekord 260kg) on ette näidata mitmeid tiitleid erinevatelt võistlustelt, mis paljud pärit ka välismaalt.

Ardo, kes igapäevaselt on hoopis kopajuht ning tegeleb ka autode väljalaskesüsteemide ehitamisega, on jõutõstmisega tegelema juba 14 aastat. Raikol, kes on muidu ehitaja ning ka värske isa, on staaži veidi vähem, tema alustas 8 aastat tagasi.

Mõlemad noormehed räägivad, et hakkasid alaga tegelema, kuna juba noorena märkasid, et olid teistest sõpradest märgatavalt tugevamad. Raiko jõutõstja karjäär sai alguse Tõrva Tõnise nimelisest võistlusest, kus tema sõbrad tal osaleda soovitasid. "Läksin siis ja proovisin ning sain teise koha, siis alles hakkasin saalis käima, sest see pisik jäi ikka külge," räägib Raiko. Enne jõusportiga tegelemist sõitis Raiko hoopis rula ning lumelauaga. Ardo alustas jõutõstmist juba noorena, kuid võistlustel hakkas alles siis käima, kui Raiko teda kaasa kutsus. Ardo tõdeb, et kohe esimesel võistlusel läks päris hästi ning ilmselt seetõttu ta selle ala juurde ka jäi.

Hetkel harrastavad mõlemad noormehed vaid rinnalt surumist. Varasemalt käis Raiko Rammumehe võistlustel, kuid peale põlvevigastust ning kahte operatsiooni see enam võimalik polnud. Ka Ardole sobib rinnalt surumine, kuna noorena sai tema sõnul rumala peaga selg ära rikutud.

Trenni teevad mehed vähemalt kolm korda nädalas, mille kohta ütlesid nad, et teeks rohkemgi, aga töö peab ju ka käima. Varasemalt tegid Raiko ja Ardo korraga trenni kolm tundi järjest, nüüd on tempo rahulikum ning üks trenn kestab umbes poolteist tundi. Kuna mõlemad elavad Tartus, siis ollakse ka üksteise trennikaaslased ning treeneridki.

Alati on huvitav ka teada, mida need sportlased siis söövad. Tihti saab ju lugeda sellest, kuidas erinevate alade esindajatel on karmid dieedid ning toidud, mida tohib ja ei tohi tarbida. "Meil on selles suhtes teistsugune toitumine, et me sööme tunduvalt rohkem kui teised. Põhimõtteliselt ükskõik, mida võime süüa ja nii palju kui kulub. Meile mõlemale muidugi on superhästi kaasa antud ka see, et sööd, mida tahad, ja see ei väljendu mitte kuskil. Me oleme natukene nagu prügikastid- anna aint ette ja läheb," räägivad noormehed. Üldiselt aga peab selle spordiala harrastajatel olema paigas valkude tasakaal, kui valku ei söö, siis lihtsalt keha ei kasva. Seega liha on menüüs olulisel kohal, kuigi

Raiko (keskel) ja Ardo (paremal) koos võidukarikatega.

Raiko sõnul on maailmas ka paar erandlikku jõutõstesportlast, kes on veganid, kuid siiski maailmatasemel.

Uurides Tõrva sportimisvõimaluste kohta, oli noormeestel lausuda vaid häid sõnu. Kuna siit sai nende teekond alguse, siis kiidavad nad väga Viljo spordisaali võimalusi ning arvavad, et kui nad Tartus ei elaks, saaks väga kerge vaevaga ka Tõrvast edukalt treenida. "Jõusaal on küll

suhteliselt väike, kuid kõik vajalik on olemas. Kui sa tead, mida sa teed, siis saab ilusti hakkama. Seal ju ka meie kõige suurem töö tehtud ongi. Kui isegi millestki puudus tekkis, siis me ise selle sinna lihtsalt tegime.

Nagu loo alguses mainitud, siis nii Raiko kui ka Ardo mitmed tiitlid on pärit välismaalt, palju käivad nad näiteks Lätis ning Soomes. Selle taga on aga hoopis keerulisem põhjus, kui

kiri, mis oleks pidanud juba olemas olema, ilmselt lihtsalt selleks, et nad saaks öelda, et nad ju andsid meile teada. Kui nüüd juriidiliselt võtta, siis kui me oleks kohtusse läinud, oleks meie võitnud ja nemad oleks n-ö mustaks lambaks jäänud, aga lihtsalt aja ja ressursi mõttes jäi see tee käimata. Ja noh, moraal langes ka nii alla, et ega ei tahtnudki enam võistelda. Oleks siis olnud reaalne põhjus, aga see oli konkreetne jura, mis välja mõeldi lihtsalt selleks, et me võistelda ei saaks," seletab Raiko.

Mehed olid nukrad ka veel seetõttu, et võistluskeelu pärast ei pääsenud nad ka EM-ile, kuhu muidu oleks neist mõlemad kindlasti läinud, kuna nende kaaluklasside rekordid olid madalamad kui Raiko ja Ardo võimelised on suruma.

Lätti oodatakse Tõrva jõutõstjaid aga hea meelega võistlema. Seal on neil ees juba tuttavad, kes teavitavad mehi võistlustest ning neid võetakse vastu avasüli. "Paraku on nii, et seal tehakse sporti, meil siin pigem poliitikat," nendivad noormehed. Asi, mis neid veel Eesti Jõutõsteliidu korraldatavate võistluste puhul häirib, on see, et suurem osa neist on koos varustusega, mis tähendab, et tõstjad kannavad spetsiaalset särki, mis teeb tõstmise ka lihtsamaks. "Meile see särkiteema ei istu. Tõstja võib selle ju selga panna ja suuri numbreid suruda, aga tegelikult ta ju ei jõuaks seda ilma varustusega. Mis mõte sellel siis nii on," selgitab Ardo.

Jõutõstjate eredaim mälestus võistlustest pärineb aga hoopiski Soomest, kus võistlust korraldati maa all vanas pommivarjendi stiilis ruumis. Meeste sõnul oli seal kohal meeletult rahvast ning kõik elased sportlastele tohutult kaasa. Kuna tegu oli ka memoriaalvõistlusega, kus tulu läks noorelt hukkunud jõutõstjate laste toetuseks, siis tekitas see veel eriti hea tunde.

Kogu negatiivse osa on aga Raiko ja Ardo seljataha jätnud ning keskenduvad neile võistlustele, kus nad käia saavad ja kuhu neid oodatakse. Mehed tõdevad, et uuel aastal loodaks veel suuremaid numbreid. "Me oleme jah sellised, et pole kunagi rahul sellega, mis parimal päeval välja tuleb. Aga see on edasiviiv jõud meie arvates, kuhugi peab ju sihtima. Kui sa endaga 100% juba rahul oled, siis oled vist lõppu jõudnud, sellist asja nagu ei ole olemas," räägivad noormehed.

võib arvata. Tegu pole sellega, et Eesti võistlusi oleks vähe või need oleks ebasobivad, vaid hoopiski sellega, et meeslele on pandud kaheaastane Eesti võistluste keeld. "See on jah keeruline lugu, aga tegelikult, kui asi kokku võtta, siis meid ei taheta siia võistleva lasta, sest me lööks mõlemad kõik Eesti praegused rekordid üle," räägib Raiko.

Umbes aasta tagasi valmistusid mõlemad mehed jõudsalt Eesti meistrivõistlusteks, kuhu oldi valmis minema oma elu parimas vormis. Võistlusele olid registreeritud nii Ardo kui ka Raiko ja tunne oli mõlemal hea, kuna trennis olid nad juba Eesti rekordid üle surunud. Eelregistreerimisel tundus kõik olevat korras ning mõlemad olid võistlusel kirjas. Minnes aga lõppregistreerimisele, selgus, et nii Ardo kui ka Raiko nimesid seal enam polnud. "Saatsin siis meili, et teada saada, mis toimub. Vastust ei tulnud. Saatsin uuesti ning tuli vastus stiilis, et "oi, kas teiega polegi ühendust võetud, et te ei saa võistlustel osaleda, kuna te olete käinud meie poolt heaks kiitmata võistlustel". Ma siis ütlesin, et ei ole ma mingit meili saanud, ning lubati uurida. Seejärel tuli tagantjärele see